

Meziválečný vývoj v Německu a jeho dopady na situaci v západních Čechách

Karel ŘEHÁČEK

Abstract: After the establishment of Czechoslovakia in October 1918, the newly formed state went through a number of internal crises, especially of economic, social, but also national character. The last crisis had its roots in the very architecture of the state under construction with the Czech-Slovak majority. The large population of German nationality was thus in the position of a mere national minority. After their resistance by the Czechoslovak military forces and the Versailles decision of the winning powers was suppressed, they had to accept their living in Czechoslovakia, but – as they assured themselves – they did it only reluctantly and temporarily. Their hopes of improving their position were mainly directed beyond the western Czechoslovak border, to Germany. They hoped to get all possible help in their efforts to secede from Czechoslovakia. The support from Germany really came, taking various forms, and finally, thanks to it, in the autumn of 1938, the dream of many so-called Czechoslovak Germans came true. The paper provides an insight into the impact of the neighborhood of western Bohemia with Germany and the reflections on the interwar development of the large neighbor and its influence on the lives of the so-called Czechoslovak Germans.

Key words: separatism; Sudeten Germans; borders; Czech-German relations; borderland; Pilsen region; 20th century

I. Úvod

Dne 28. října 1918 byl v Praze vyhlášen samostatný československý stát v historických hranicích českých zemí. Jeho součástí se tak měla stát i území na západě Čech, která byla osídlena převážně obyvatelstvem německé národnosti. To se však s touto situací nehodlalo smířit a na základě sebeurčovacího práva, garantovaného vítěznými velmocemi, se většinově rozhodlo pro příslušnost k nově vzniklé provincii Deutschböhmen.¹⁾ Změny, které přinesl vznik Československa, se tak rozsáhlých pohraničních oblastí na západě Čech prakticky téměř nedotkly a zůstala v nich i nadále zachována autorita a moc vídeňských centrálních úřadů a místních prorakousky orientovaných politických elit.

[1] Nejnověji k této problematice viz Pavel JAKUBEC – Jaroslav PAŽOUT (red.), *Vznik Československa a provincie Deutschböhmen*, Litoměřice – Praha – Liberec 2019, 284 s.

Den po vzniku Československa, 29. října 1918, se česko-němečtí poslanci říšské rady ve Vídni usnesli odpovědět na tento akt prohlášením zmíněné provincie Deutschböhmen za rovnoprávnou součást tzv. Republiky Německé Rakousko (Republik Deutschösterreich).^{2]} Krátce poté příkladu provincie Deutschböhmen následovaly další tři převážně Němci osídlené oblasti – Sudetenland (30. října 1918), Deutschsüdmähren (3. listopadu 1918) a Böhmerwaldgau (3. listopadu 1918).^{3]}

Politici představitelé provincie Deutschböhmen otevřeně prosazovali autonomii německy osídlených území a vyzývali k bojkotu československých zákonů, sílily nenávislné projevy obyvatelstva německé národnosti vůči českým menšinám a stále více také hlasy, které předpovídaly brzký konec „národnostního útlačku“ Němců v Československu.^{4]} K vyhocení situace přispělo i jednání německo-rakouského Prozatímního shromáždění ve Vídni, které 12. listopadu 1918 reagovalo na vývoj v českých zemích vydáním prohlášení, kterým byly výše uvedené oblasti vzaty pod ochranu německo-rakouského národa, 22. listopadu nad nimi převzaly Prozatímní shromáždění a státní rada Německého Rakouska moc a učinily je tak de iure součástí německo-rakouského státu.^{5]} Za této situace, kdy politická jednání mezi představiteli československé vlády a zástupci německé menšiny nevedla k žádoucím výsledkům, bylo zapotřebí řešit problém, který začínal zásadním způsobem ohrožovat existenci Československa,^{6]} silovými prostředky a situace nakonec vedla k vojenskému obsazení národnostně smíšených oblastí československou armádou.

Tak tomu bylo i na západě Čech, kde se obyvatelstvo německé národnosti rovněž většinou přihlásilo k provincii Deutschböhmen a k Německému Rakousku. Téměř v každém městě a větší obci vznikaly německé národní rady

2] Roland HOFFMANN – Alois HARASKO (red.), *Odsun. Vyhnaní sudetských Němců. Dokumentace o příčinách, plánování a realizaci „etnické čistky“ ve střední Evropě 1848/49–1945/46 [Die Vertreibung der Sudetendeutschen. Dokumentation zu Ursachen, Planung und Realisierung einer „ethnischen Säuberung“ in der Mitte Europas 1848/48–1945/46]*, Mnichov 2001, s. 494.

3] Jaroslav CÉSAR – Bohumil ČERNÝ, *Politika německých buržoazních stran v Československu v letech 1918–1938, díl I (1918–1929)*, Praha 1962, s. 64–65.

4] R. HOFFMANN – A. HARASKO (red.), *Odsun. Vyhnaní sudetských Němců*, s. 502.

5] Hans HAAS, *Konflikt při uplatňování nároků na právo na sebeurčení: od habsburského státu k Československu–Němci v českých zemích v letech 1918–1919*, in *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*, Brno 2000, s. 150.

6] Bylo více než zřejmé, že úplné národnostní sebeurčení německého obyvatelstva Československa by znamenalo téměř jistě vážné komplikace národního sebeurčení Čechů a jejich samostatné existence, což vyjádřil československý prezident T. G. Masaryk ve stanovisku formulovaném 30. 1. 1919 slovy: „*Německé Čechy náležejí do historických hranic starého českého království. Toto území potřebujeme pro své vlastní bytí a nemůžeme Němcům vydat asi půlmilionovou českou menšinu, která tam žije. Navíc nemůžeme německé pohraničí dost dobře žít bez českého vnitrozemí. Proto to území je a zůstane našim.*“ Srovnej Václav KURAL, *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)*, Praha 1993, s. 18.

či výbory,^{7]} na obranu německých zájmů byly zřizovány německé gardy a proti Československu byla vedena štvavá kampaň prostřednictvím regionálních sdělovacích prostředků. Představitelé německých politických stran a místních samospráv se v drtivé většině případů vyslovovali proti soužití Němců s Čechy v československém státě a přísahali věrnost liberecké vládě provincie Deutschböhmen.^{8]} Přirozeným správním centrem provincie Deutschböhmen na západě Čech se stalo město Cheb jako sídlo krajského soudu a právě do Chebu směřovala nejen veškerá úřední a soudní korespondence, ale také rekviziční dodávky potravin z celé široké oblasti.^{9]} Mezi obyvatelstvem německé národnosti působili agitátoři, kteří měli pro provincii Deutschböhmen získat dosud nerozhodnuté obyvatelstvo německé národnosti. I na západě Čech vyřešil alespoň přechodně vypjatou situaci zásah československého vojska. Dne 19. listopadu 1918 byl zahájen obsazením Stříbra a o měsíc později, 23. prosince, byla vojenská likvidace provincie Deutschböhmen na západě Čech dokončena.^{10]}

Ani poté se však obyvatelstvo německé národnosti nechtělo s pro něj nepříznivým stavem smířit. K další vlně odporu proti Československu došlo 4. března 1919, symbolicky v den prvního zasedání německo-rakouského Národního shromáždění ve Vídni. Toho dne vyšli Němci v celé republice do ulic, protestovali proti Československu a demonstrovali pro připojení provincie Deutschböhmen k Německému Rakousku. Demonstrace sice ve většině případů proběhly v klidu a pořádku, na několika místech se však demonstranti střetli s československým vojskem a tyto střety vyústily ve zbytečné ztráty na životech: podle oficiálních údajů se jednalo o 57 mrtvých, z toho 55 civilistů včetně čtyř Čechů a dva vojáky (z toho jeden Čech), nejvíce obětí bylo v Kadani (26), Moravském Šternberku (18), na západě Čech v Karlových Varech (6), Chebu (2) a ve Stříbře (2).^{11]}

Definitivní vyřešení situace tak alespoň po právní stránce přinesl až podpis mírových smluv s Německem a Rakouskem v červnu, resp. září 1919. Mírové smlouvy předložené poraženým státům dohodovými mocnostmi

7] Podrobněji k činnosti Okresní národní rady pro město a okres Karlovy Vary viz Milan AUGUSTIN, *Karlovy Vary na přelomu let 1918–1919. Postupné začlenění města do svazku ČSR s přihlédnutím na činnost okresní národní rady a městského zastupitelstva*, Minulostí Západočeského kraje 29, 1994, s. 131–138.

8] Blíže k situaci na západě Čech v prvních poválečných letech 1918–1919 viz Karel ŘEHÁČEK, *Němci proti Československu na západě Čech (1918–1920)*, Plzeň 2008.

9] K situaci v západočeské justici v letech 1918–1919 viz Karel ŘEHÁČEK, *Im Namen der deutschösterreichischen Republik. Západočeská justice mezi Plzní a Chebem na konci roku 1918*, in Pavel Jakubec – Jaroslav Pažout (red.), *Vznik Československa a provincie Deutschböhmen*, Litoměřice – Liberec – Praha 2019, s. 107–117.

10] Ivan MARTINOVSKÝ a kol., *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*, Praha 2004, s. 210.

11] Národní archiv (dále NA) Praha, Prezídium ministerstva vnitra (dále PMV), karton 73, sign. 225-73-13, seznam mrtvých a raněných při německých demonstracích dne 4. a 5. března 1919, s. d.

nebraly žádný ohled na právo na sebeurčení německy mluvícího obyvatelstva českých zemí a Čechy, Morava, Rakouské Slezsko a tzv. České Rakousy byly přičleněny k Československu. Tímto aktem tak veškeré další iredentistické akce obyvatelstva německé národnosti v Československu sice ztratily legitimitu, ovšem trvalo ještě dlouho, než se vnitropolitická situace začala alespoň poněkud uklidňovat.

Stabilizace poměrů však neprobíhala jednoduše ani rychle. Zejména v prvním pětiletí po vzniku Československa, kdy byla vnitropolitická a hospodářsko-sociální situace nově vzniklého státu poměrně obtížná a problematický vývoj probíhal rovněž za jeho hranicemi, docházelo ze strany tzv. československých Němců k častým projevům protičeskoslovenského negativismu. Přesto však vlivem zlepšujících se vnitrostátních poměrů postupně ke změnám docházelo. To se projevilo již v parlamentních volbách v listopadu 1925, kdy německé nacionalistické strany, Deutsche Nationalpartei (DNP) a Deutsche national-sozialistische Arbeiterpartei (DNSAP) získaly pouze 5,8 % hlasů a 17 poslaneckých mandátů, a spolupráce německých aktivistických stran, především Svazu zemědělců (Bund der Landwirte, BdL), křesťanských sociálů a živnostníků, s českými následně přispěla ke zmírnění napětí v národnostně smíšených oblastech, takže i rétorika většiny německých politických představitelů vůči Československé republice byla o poznání smířlivější.

Na přelomu dvacátých a třicátých let se však národnostní situace v Československu prudce zhoršila. Slibně se rozvíjející národnostní vztahy narušila hospodářská krize, která zasáhla všechny vrstvy obyvatelstva. Na německé politické scéně došlo pod tlakem hospodářských a sociálních problémů k významným posunům. V předčasných volbách do Národního shromáždění v říjnu 1929 přešla většina zklamaných voličů dosavadních německých aktivistických stran k německým sociálním demokratům, kteří se stali nejsilnější německou politickou stranou (6,9 % hlasů a 21 poslaneckých mandátů). Nástup nacionalistických stran se zatím neprojevil (DNP a DNSAP získaly dohromady 5,4 % hlasů a 15 poslaneckých mandátů), ve srovnání s parlamentními volbami v roce 1925 došlo dokonce k poklesu jejich voličských preferencí (především u DNP). Vleklá hospodářská krize a vysoká nezaměstnanost však situaci brzy změnila a ve většině obyvatelstva německé národnosti Československa probudila utlumené nacionalistické vášně. Obdobná situace v sousedním Německu a populistické sliby Hitlerovy NSDAP vzbuzovaly naděje i v Československu. Do čela zdejšího sudetoněmeckého národního hnutí se stále více prosazovala DNSAP, ovlivňovaná ještě intenzivněji z Německa.

Představitelé československého státu na zvýšené aktivity německých negativistických stran zareagovali represemi a v říjnu 1933 byla administrativně utlumena činnost DNP a DNSAP. Prakticky okamžitě však došlo k realizaci náhradního plánu, který spočíval ve vytvoření Sudetoněmecké vlastenecké fronty

(Sudetendeutsche Heimatfront), v níž se angažovali dosavadní představitelé německého nacionalismu, např. Konrád Henlein, Walter Brand či Ernst Kundt. Hnutí se pak před parlamentními volbami v roce 1935 přeměnilo v regulérní politickou stranu a vznikla Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei, SdP), která květnové parlamentní volby v Československu vyhrála, stala se rozhodující silou ve všech oblastech života německé menšiny v Československu a postupnými kroky směřovala ke svému cíli, tj. odtržení národnostně smíšených oblastí a jejich připojení k Říši. Alespoň navenek však tento program nepřiznávala. Do roku 1937 byla oficiálně pročeskoslovenská, poté se její názory posouvaly přes požadavky plné německé autonomie až ke zjevnému sudetoněmeckému separatismu a návratu k secesionistickým představám těsně poválečného období. Na jaře 1938, po pro SdP úspěšných obecních volbách, se kruh uzavřel zcela.^{12]}

Významnou komplikací zcela zásadně ovlivňující výše uvedený vývoj byla i skutečnost, že německá iredenta byla výrazně podporována ze zahraničí, především z Německa. V zájmu nově vzniklého Československa proto bylo co nejvíce omezit spojení československého obyvatelstva německé národnosti se sousedními německými regiony, na západě Čech především s Bavorskem a Saskem. Důležité bylo zejména zabránit pronikání velkoněmecké či jiné radikální ideologie formou letáků a propagandistické literatury, koordinaci protičeskoslovenských akcí na obou stranách státní hranice, šíření nepravdivých zpráv a vyzbrojování obyvatelstva Československa německé národnosti. To bylo zapotřebí zejména v první polovině dvacátých let a posléze i po nástupu Adolfa Hitlera k moci. Kromě toho byl vývoj na západě Čech negativně ovlivňován i hospodářskou a sociální situací v Německu, která se projevovala kupř. pašováním zboží přes hranice, paděláním československé měny a další hospodářskou trestnou činností. Po roce 1933 se navíc jednalo také o zhoršení situace na západě Čech v souvislosti s emigracemi říšskoněmeckých uprchlíků a antifašistů, jejichž pobyt v blízkosti státních hranic byl významným bezpečnostním rizikem nejen pro ně samotné, ale také pro jejich okolí.

Tato studie mapuje aktivity sudetoněmeckého separatistického hnutí na západě Čech a jeho podporu ze sousedního Německa. Všímá si různých forem pronikání „závadných“ myšlenek do Československa před rokem 1933 a po nástupu Adolfa Hitlera k moci a reakce československého státu na ně. Kromě toho se zaměřuje i na nebezpečí šíření sociálního radikalismu a jeho dopadů na život v západním československém pohraničí. Studie vznikla na základě

12] Blíže k vývoji v Československu v meziválečném období např. V. KURAL, *Konflikt místo společenství?*; Milan SLÁDEK, *Němci v Čechách. Německá menšina v českých zemích a Československu 1848–1946*, Praha 2002; Ferdinand SEIBT, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996; Rudolf SANDNER, *Sudetští Němci a ČSR v letech 1918–1938 ve světle archivních dokumentů*, Sborník archivních prací 57/1, 2007, s. 157–236 či Johann Wolfgang BRÜGEL, *Češi a Němci 1918–1938*, Praha 2006.

rozsáhlého archivního výzkumu pramenů centrální i regionální provenience, které se nacházejí v péči Národního archivu (zejména Prezídium ministerstva vnitra, Praha a Prezídium zemského úřadu, Praha), Státního oblastního archivu v Plzni a státních okresních archivů v jeho správním obvodu (Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Tachov, Domažlice, Klatovy), kde jsou uloženy zejména fondy politických a bezpečnostních institucí.

Využity byly rovněž archiválie nacházející se v péči bavorských archivů, zejména v Bavorském hlavním státním archivu (Bayerisches Hauptstaatsarchiv) v Mnichově, kde se v archivních fondech Aussenministerium a Justizministerium nacházejí cenné prameny k protičeským nepokojům ve městě Furth im Wald v srpnu 1922, či ve Státním archivu (Staatsarchiv) v Landshutu, kde jsou v archivním fondu Regierung von Niederbayern uloženy archiválie dokumentující pronikání německého separatismu za státní hranice v souvislosti s údajnou expanzí českého sokolského hnutí do Bavorska v srpnu 1920.

Cílem studie je potvrdit či vyvrátit tezi o zahraničním vlivu na vývoj sudetoněmeckého separatismu v českých zemích v meziválečném období a detekovat i další oblasti, které situace v Německu přímo či nepřímo na západě Čech ovlivňovala.

II. Sudetoněmecký separatismus na západě Čech a jeho podpora před rokem 1933

Bezprostředně po vzniku Československa byl sudetoněmecký separatismus podporován z Německa především šířením nebezpečných protistátních ideologií, které hlásaly ozbrojený boj za odtržení Němci obývaných oblastí od zbytku Československa. Z Německa docházelo v této souvislosti k pašování závadných tiskovin a na československém území působili agenti, kteří verbovali obyvatelstvo německé národnosti do říšskoněmecké či německorakouské armády.

K tomu docházelo v československém pohraničí prakticky okamžitě po vzniku Německého Rakouska. Praporčík československé vojenské policie v Chebu František Šlajs v květnu 1919 kupř. oznámil, že Němci vyvíjejí na Chebsku „čilou činnost verbovací“.^{13]} Dne 5. června 1919 zatkla vojenská policie pro podezření z verbířské činnosti na chebském nádraží Johanna Regnera, v jehož bytě následně provedla domovní prohlídku, při níž zjistila, že zadával do regionálního denního tisku verbovací inzeráty s názvem „Gesicherte Existenz“, které sloužily „očividně verbovací činnosti“,^{14]} verbovací plakáty byly

13] NA Praha, PMV, karton 137, sign. 225-137-10, dopis prezidia Ministerstva národní obrany (dále MNO) v Praze PMV v Praze z 8. 5. 1919.

14] Tamtéž, dopis Okresní správy politické (dále OSP) v Chebu PMV v Praze z 5. 6. 1919. V deníku *Egerer Zeitung* vyšel např. 9. 5. 1919 inzerát s názvem *Sehr gute Existenz im Baltenland*, vybízející k nástupu do tzv. baltské divize.

často nacházeny také na nádraží v nedalekých Františkových Lázních. Na západě Čech podléhali verbíři organizaci Deutschböhmisches Hilfsbüro v Drážďanech, verbovací centrála pro okresy Aš a Cheb se nacházela v hostinci Kaiserhof v Selbu a její činnost řídili příslušníci bývalé rakousko-uherské armády nadporučík Ernst Ludwig a praporčík Heinrich Jäger.^{15]}

Verbířské schůze se konaly obvykle za hranicemi Československa. Okresní správa politická v Chebu v hlášení z poloviny června 1919 uvedla, že ačkoliv pohraniční kontrolní stanice konají svoji práci co nejpečlivěji, není možné zabránit ilegálnímu překračování hranic mimo veřejné cesty, takže do sousedního Bavorska odchází mnoho mužů, kteří jsou verbováni do tamního vojska. Podle hlášení se jednalo o lidi „*bez zaměstnání, kteří byli zdejšími neutěšenými poměry hospodářskými přímo zlákáni k tomu, aby vstoupili do služeb, kde je čeká málo práce, za to však dobré zaopatření a skvělý plat*“.^{16]} Těmto osobám však nesměl být v žádném případě povolen beztestný návrat do Československa. Po dohodě ministerstev vnitřní a národní obrany byl proto v květnu 1919 vydán výnos, na jehož základě měli být tito občané zadrženi a odzbrojeni. Zadrženi byli odevzdáni k potrestání vojenským soudům, ale po uzavření mírové smlouvy s Německem bylo proti nim postupováno benevolentně a ministerstvo národní obrany doporučilo prezidentovi republiky vyhlásit na tyto činy amnestii, aby se „*národnostní protivy nezostřovaly*“, a i proto, že pohnutkou ke vstupu do cizích vojsk byly většinou hospodářské důvody.^{17]} I poté však verbířské akce čile pokračovaly, ještě 12. února 1922 se jedna z mnoha takových pořádaných pro Deutsche Wacht konala kupř. v hostinci Ludwiga Tremly v bavorském Rittsteigu a zúčastnilo se jí 200–250 československých státních příslušníků, kteří byli vyzváni, aby se sjednotili s říšskými Němci a společně pracovali pro odtržení provincie Deutschböhmen od Československa.^{18]}

Organizaci dobrovolnických sborů či sudetoněmeckých legií a batalionů věnovaly centrální československé úřady značnou pozornost i nadále, jelikož se jednalo o mimořádné bezpečnostní riziko. Nešlo však vždy o službu ve zbrani, ale rovněž o účast na podvratných aktivitách, které měly Československu škodit. Podle hlášení četnického strážmistra Václava Krejčíka z Karlových Varů kupř. odcházelo množství československých občanů německé národnosti do Bavorska, kde získávali zdarma veškeré životní potřeby pod podmínkou, že v Československu „*budou stávkovati, bouřiti a naši vládě všemožně škoditi*“.^{19]}

15] Tamtéž, dopis v OSP Aši Prezidiu Zemské správy politické (PZSP) v Praze z 21. 4. 1919 s oznámením tří případů ašských Němců, kteří aktivně sloužili v bavorské armádě.

16] NA Praha, PMV, karton 79, sign. 225-79-1, hlášení OSP v Chebu PZSP v Praze z 15. 6. 1919.

17] Tamtéž, dopis MNO v Praze Kanceláři prezidenta republiky v Praze z 18. 7. 1919.

18] Státní oblastní archiv (dále SOA) v Plzni, Krajský soud (dále KS) Plzeň, karton 96, Vr 346/22, oznámení OSP v Klatovech Státnímu zastupitelství (SZ) v Plzni z 26. 4. 1922.

19] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, hlášení V. Krejčíka PMV v Praze z 8. 3. 1920.

A ve třicátých letech docházelo také k organizování skupin, které by v Československu prováděly sabotáže. Zlatník Franz Karl Smiczek z Karlových Varů kupř. v listopadu 1932 nabídl své služby nadporučíku Bruno Schatzovi ze saského Markneukirchenu. Byl jím pověřen navázáním styků s mládežnickými organizacemi v Karlových Varech za účelem provádění sabotáží. Svoji zpravodajskou činnost pro Německo se snažil zastrít nabídkou na práci pro československou zpravodajskou službu, která však byla pro Smiczkovu nespolehlivost (měl vážné finanční problémy) odmítnuta.^{20]}

V Bavorsku podporovaly sudetoněmecký separatismus počátkem dvacátých let aktivně zejména organizace typu Orgesch, již zmiňovaná Deutsche Wacht či Bayern und Land. Podle zpravodajských zpráv žilo bavorské obyvatelstvo v přesvědčení, že tzv. českoslovenští Němci „budou co nejdříve z českého otroctví vysvobození a s Bavorskem spojeni“.^{21]} K tomu bylo zapotřebí, aby „se ozbrojili, u nich že jest zbraní dost, a že čmuchalové dohodoví se notně mylí, když se domnívají, že bavorští Němci jsou odzbrojeni“.^{22]} Zejména Deutsche Wacht se rovněž snažila zadržovat údajné české snahy o pronikání do Bavorska („tschechische Übergriffe in unser bayerisches Grenzgebiet abzuwehren“),^{23]} což bylo jedním z hlavních úkolů zmíněného spolku. Obával se zejména pronikání Čechů za bavorské hranice a argumentoval především zvýšeným turistickým ruchem na Šumavě. V dopise bavorskému státnímu ministerstvu vnitra v Mnichově o tom mj. stojí: „Jetzt schon betrachten die Tschechen die Berge des Böhmerwaldes, Arber, Osser und besonders den Dreisessel als ihnen gehörig und so hat dorthin ein sehr lebhafter Touristenverkehr aus Tschechen eingesetzt.“^{24]}

Trnem v oku byly v létě 1920 spolku zejména plánované sokolské slavnosti v těsné blízkosti česko-bavorské hranice, podle informací pasovského *Donauzeitung* přímo na Třístoličnicku. Ten se sice nacházel na pomezí tří států, ovšem oba tamní turistické domy ležely čistě na německé straně. Četnická stanice v bavorské Haidmühle však zjistila, že na Třístoličnicku se žádná slavnost neplánuje. Místem sokolské slavnosti, pořádané sokolskou jednotou v Českých Budějovicích a propagované jako důkaz přátelského soužití, se podle jejich informací mělo stát Plešné jezero (Plöckensteinsee) nacházející se na českém

20] NA Praha, Prezidium Zemského úřadu, Praha (dále PZÚ), karton 850, sign. 207-850-21, zpráva Pěšího pluku č. 33 Doss Alto v Chebu Policejnímu komisařství v Karlových Varech ze 7. 1. 1933.

21] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, dopis PZSP v Praze PMV v Praze z 12. 4. 1922 s odkazem na hlášení OSP v Klatovech z 28. 3. 1922.

22] Tamtéž.

23] Staatsarchiv (dále StA) Landshut, Regierung von Niederbayern, Rep. 168/1, Sign. A 37344, dopis Deutsche Wacht v Pasově Bavorskému státnímu ministerstvu vnitra v Mnichově z 26. 7. 1920.

24] Tamtéž, dopis Deutsche Wacht v Pasově Bavorskému státnímu ministerstvu vnitra v Mnichově z 26. 7. 1920.

území.^{25]} Okresní četnické velitelství ve Wolfsteinu přesto na 15. srpen, kdy se měla akce uskutečnit, soustředilo na Třístoličnick četníky a na rozkaz vlády v Landshutu z 13. srpna dorazil i oddíl Reichswehru.^{26]} Proslýchalo se totiž, že Češi chtějí sokolské slavnosti využít k tomu, aby Třístoličnick obsadili a prohlásili za české území. V oblasti byl však celý den naprostý klid, na Třístoličnicku ani na Haidmühle se nic zvláštního nedělo a žádné indicie o tom, že „*die Tschechen den Dreisessel unbedingt okupieren wollen*“, nebyly zjištěny.^{27]}

Separatistické spolky vydávaly vlastní tiskoviny, redaktorem časopisu *Deutsche Wacht* vycházejícím v Pasově a *Deutsche Wehr* vycházejícím v Karlových Varech byl kupř. Hans Winkler.^{28]} Ten se po převratu účastnil odboje proti Československu, po jeho porážce uprchl do Mnichova a posléze se usadil v Pasově, kde vedl protičeskoslovenskou akci německých hackenkreuzlerů. V téže době se však snažil i o spolupráci s československými úřady, kterým nabízel materiály proti Němcům a Habsburkům.^{29]} Od 1. prosince 1923 žil v Rybářích u Karlových Varů, získával pro svoji vydavatelskou činnost finanční sponzory (časopis *Deutsche Wehr* podporovala především podnikatelská rodina Weberů z Rybářů), udržoval čilý styk s všenněmeckým tiskem v Říši a rovněž navázal kontakty s Hitlerovým *Völkischer Beobachter*.^{30]} V Sasku byla protičeskoslovenská propaganda podporována především činností mnoha spolků, např. Volksbund der Deutschen aus dem ehemaligen Österreich-Ungarn, Schutzbund für Deutschböhmen und Sudetenländer či Verein für das Deutschtum im Ausland, styky se Saskem udržoval na západě Čech zejména Karlsbader Volksbildungsverein.

Šíření protičeskoslovenské propagandy z Německa mělo vážné dopady na myšlení a jednání obyvatelstva německé národnosti západních Čech. V roce 1923 se kupř. z Bavorska šířily zprávy o tom, že se Československo chystá k vojenskému vpádu a k obsazení části bavorského území. Hovořilo se o tom zejména v souvislosti s dalším obsazováním Porúří Francií, kterého prý chtěli Čechoslováci využít k územní expanzi do Německa. Ve městě Furth im Wald kupř. kolovaly informace o tom, že se očekává příchod až 100 000 československých vojáků a že starosta města již obdržel rozkaz, aby pro ně zaopatřil byty.^{31]} Tyto zprávy se šířily i v oblasti Ašska a Chebska, na Ašsku

25] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Haidenmühle Okresnímu četnickému velitelství (dále OČV) ve Wolfsteinu z 28. 7. 1920.

26] Tamtéž, telegram vlády Dolního Bavorska v Landshutu Okresnímu úřadu (dále OÚ) ve Wolfsteinu z 13. 8. 1920.

27] Tamtéž, hlášení OČV ve Wolfsteinu OÚ ve Wolfsteinu ze 17. 8. 1920, v tomto smyslu poslal OÚ o den později zprávu i vládě do Landshutu.

28] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, dopis PZSP v Praze PMV v Praze z 12. 10. 1924.

29] Tamtéž, hlášení propagačního odboru MV v Praze PMV v Praze z 10. 5. 1924.

30] Tamtéž, hlášení propagačního odboru MV v Praze PMV v Praze z 26. 5. 1924.

31] Tamtéž, hlášení OSP v Sušici PZSP v Praze z 6. 2. 1923.

je rozšiřoval zejména deník *Ascher Zeitung*. Situaci na Ašsku popisuje podle hlášení četnictva Okresní správa politická v Aši slovy: „*Obyvatelstvo zdejší smýšlení nacionálně německého v hostincích a kavárnách v Aši dává svoji nevraživost vůči všemu československému tím najevo, že vojsku a úřednictvu při příchodu do místnosti aneb odchodu z ní na obvyklý pozdrav nereaguje, což se ale týče ponejvíce osob české národnosti.*“^{32]} Kromě toho zdejší četnictvo registrovalo také styky hackenkreuzlerů z Plavna s turnery v Kopaninách (Krugreuth), kde byl jejich vedoucím Franz Zedtwitz, který často cestoval do Bavorska.^{33]}

Nenávist vůči Československu podporovala za hranicemi také různá vystoupení československých občanů německé národnosti v Německu. Dne 28. června 1924 se kupř. ve městě Furth im Wald konala slavnost sv. Jana Křtitele, na níž s projevem vystoupil mj. učitel Johann Lähnert z Chebu, který prohlásil: „*Víte, kdo já jsem? Já jsem československý příslušník, ale republiku tu nenávidím, jsem duchem váš. Tam vzadu za hranicí vás očekávají 3 miliony utištěných bratří, přitáhněte k nám přes Čerchov, Habr a Osser, čekáme vás s otevřenou náručí, abyste nás vysvobodili.*“^{34]} O vojenském vpádu bavorských jednotek do Československa, buď jako o osvobozovací akci, nebo jako o odvetě za zmiňovaný vpád Čechoslováků do Německa, se často mezi obyvatelstvem obou národů mluvilo, z Mnichova přišla kupř. koncem července 1924 do Prahy důvěrná zpráva o tom, že kvůli plánování vojenské akce již dochází dokonce k překládání železniční dopravní trati z Berlína do Mnichova a že je budována celá řada strategických železničních tratí a úprav bavorských nádraží, aby byl umožněn rychlý a hladký transport vojenských jednotek.^{35]}

Také němečtí vojenští stratégové se snažili získávat z Československa mnoho důležitých informací, které by byly v případě plánování vpádu výborně využitelné. Ve Stodu na Plzeňsku měla kupř. sídlo společnost Elektra, která prováděla na západě Čech elektrifikaci obcí. V jejím čele stáli vesměs Němci, zejména chotěšovský zubní lékař Friedrich Löw či chotěšovský učitel Josef Stahl. Oba často navštěvovali Německo a byli ve spojení hlavně se stavitelem Edwinem Kremblem z Regensburgu. Okresní četnické velitelství ve Střibře jejich aktivity pozorně sledovalo, jelikož je podezřívalo ze špionáže a z napomáhání pronikání říšskoněmeckého investičního kapitálu do Československa. V hlášení z června 1924 mj. stojí, že „*společnost ta horečně pracuje a usiluje za každou cenu obce hlavně blíže hranic pro sebe získati a všady činitelé*

32] Tamtéž, dopis OSP v Aši PZSP v Praze z 9. 4. 1923.

33] Tamtéž, dopis OSP v Aši PZSP v Praze z 9. 4. 1923.

34] NA Praha, PMV, karton 11, sign. 225-11-3, hlášení četnické stanice na Babyloně OSP v Domažlicích z 1. 7. 1924.

35] Státní okresní archiv (dále SOKA) Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1924, karton 51, dopis PZSP v Praze OSP v Chebu z 31. 7. 1924.

společnosti úplatky pracují, jen aby zavádění elektrisace obdrželi“.^{36]} Okresní četnické velitelství vyjádřilo v této souvislosti podezření, že aktivity společnosti, která zaměstnávala větší počet říšských Němců, mají ve skutečnosti špionážní charakter, např. že provádí kartografické práce pro německou výzvědnou službu. Vrchní strážmistr chotěšovské četnické stanice Friedrich Neumann kupř. hlásil, že k Löwovi často přijíždí i velitel dobránské vojenské posádky štábní kapitán Karl Wlassaty s manželkou, kteří se často vyskytovali rovněž v pohraničních obcích, kde firma Elektra působila. Okresní četnické velitelství proto tyto „*velice podezřelé a státu nebezpečné*“ aktivity v součinnosti se zpravodajským oddělením 2. pěší divize v Plzni pečlivě monitorovalo.^{37]}

Na západě Čech byl sudetoněmecký separatismus navíc propojen rovněž s nacionalismem chebským a se specifickým historickým postavením Chebu a jeho okolí v rámci českých zemí. V souvislosti s hojně šířenými fámy o jednáních československé vlády s Německem o výměně Chebska za Kladsko vydala 21. června 1922 Okresní správa politická v Chebu vyhlášku, v níž bylo uvedeno, že veškeré tyto fámy „*jsou naprosto bezpodstatny*“, a pohrozila všem „*roztroušovatelům pověsti těchto*“ přísnými tresty.^{38]} Dne 22. října 1922 se přesto v Chebu shromáždili zástupci okresů, měst a obcí Chebska a přijali text žádosti o přistoupení ke Spojeným národům. Podle poslancecké interpelace československých národně demokratických poslanců Františka Lukavského a Antonína Hajna se jednalo o „*nejhrubší porušení věrnosti k našemu státu a základních povinností státních občanů*“.^{39]} O tytéž aktivity se snažil i tepelský premonstrátský opat Gilbert Helmer, který chtěl Společnost národů přesvědčit, že nejen Chebsko, ale i celé Karlovarsko bylo odedávna německým územím. V souvislosti s Helmerem a Teplou je ovšem třeba zmínit i jiný, výsostně majetkový spor o léčebné prameny a lázeňský majetek v Mariánských Lázních, které bylo opatství nuceno v souvislosti s prováděním pozemkové reformy v květnu 1919 pronajmout státu. Proti záboru protestoval Helmer společně se senátorem za DNP Wilhelmem Medingerem rovněž u Společnosti národů v Ženevě.^{40]}

Chebští Němci sbírali podporu v boji za své nároky také v zahraničí. V roce 1925 vznikl v Německu z organizace Egerlandgau Gmoin spolek chebských separatistů s názvem Egerlandgau se sídlem v Lipsku. Jeho hlavním cílem bylo připojení Chebska k Bavorsku a vytvoření zvláštní bavorské župy.

36] SOA v Plzni, Exponovaný četnický štábní důstojník v Plzni, karton 18, hlášení OČV ve Stříbře z 20. 6. 1924.

37] Tamtéž.

38] SOKA Tachov, OÚ Tachov, karton 127, výstraha OSP v Chebu z 21. 6. 1922.

39] SOKA Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1923, karton 50, dopis MV v Praze OSP v Chebu ze 17. 12. 1923.

40] Blíže k tomu viz Karel ŘEHÁČEK, *Karlovarská lázeňská oblast v roce jedna. První československá lázeňská sezóna na Karlovarsku (1919–1920)*, Západočeské archivy 10, 2019, s. 112–123.

Dne 1. ledna 1926 se Egerlandgau připojil k ústřední organizaci Sudetendeutscher Heimatbund se sídlem v Berlíně,^{41]} což mu přineslo výrazné posílení vlivu i možností. Berlínským poradám k připojení Egerlandgau byl přítomen mj. i chebský poslanec za BdL Josef Mayer.^{42]}

V případě zmiňovaného Heimatbundu se jednalo o velmi vlivnou organizaci a členství v ní poskytovalo tzv. československým Němcům mnoho výhod při hledání práce v Německu, dokonce bylo mnohde jednou z podmínek jejího získání. Organizace Heimatbundu se neustále měnila a zlepšovala, 9. prosince 1928 se např. v bavorském Hofu konal jeho sjezd, na kterém bylo dohodnuto sloučit jeho jednotlivé svazky pod jedno vedení se sídlem ve Vídni a současně došlo k územnímu rozčlenění organizace na tři oblasti se středisky ve Vídni, Berlíně a Drážďanech.^{43]} V Prášilech a okolí stál kupř. v čele regionální pobočky spolku učitel Karl Zettl z Formbergu, který však veřejně nevystupoval z obavy, že by mohl být přeložen, případně zcela propuštěn ze státních služeb.^{44]} Další vlivnou organizací protičeskoslovenského odporu byl spolek Deutschböhmisches Hilfsbureau se sídlem v Drážďanech, který měl podle stanov za cíl podporovat všechny národnostně smíšené kraje usilující o svobodu, jehož členové měli především získávat informace zpravodajského charakteru pro centrum v Německu a měli se všestranně připravovat na boj za svobodu.^{45]} Rozkrýt organizaci spolku se podařilo československým bezpečnostním orgánům díky zatčení kurýra vrchního velitelství pro Deutschböhmen, nadporučíka bývalé rakousko-uherské armády Leopolda Nietscheho, 30. června 1919 u Aše.^{46]}

Sudetoněmecký separatismus byl v Německu podporován nejen tiskem a veřejnými manifestacemi, ale rovněž kulturními či osvětovými akcemi. Příkladem budiž třeba každoroční lidové slavnosti Drachenstich ve městě Furth im Wald. Slavnosti 14. srpna 1921 se kupř. účastnily stovky tzv. československých Němců a podle zpráv měla akce „posloužit k sesílení národní myšlenky německé a tím způsobiti další větší obtíže ve vnitrozemí Československé republiky“.^{47]} O další rok později, v sobotu 12. srpna 1922, na ni dorazilo zvláštním vlakem asi 600 členů spolku Deutsche Wacht z Norimberka, množství studentů

41] Blíže k němu viz Jitka BALCAROVÁ, „Jeden za všechny, všichni za jednoho“. *Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření „sudetoněmecké identity“*, Praha 2013, s. 111.

42] SOKA Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1926, karton 53, dopis PZSP v Praze OSP v Chebu z 9. 3. 1926.

43] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-3, dopis PMV v Praze Prezidiu krajského úradu v Bratislavě z 13. 5. 1929.

44] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-3, hlášení OSP v Sušici PZSP v Praze z 11. 4. 1927.

45] SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, OÚ Kralovice, karton 1, prezidiální spisy, oběžník PZSP v Praze z 16. 7. 1919.

46] Karel ŘEHÁČEK, *Češi a Němci na jihozápadě Čech 1880–1938*, Plzeň 2002, s. 119.

47] NA Praha, PMV, karton 11, sign. 225-11-3, fonogram MV v Praze z 25. 7. 1921.

a nejméně 20 vojáků. Výpravu zorganizovala na pozvání furthské místní skupiny Deutsche Wacht a jejího předsedy, učitele Josefa Hopfnera, dosud neznámá organizace Reichsflagge,^{48]} účastníci byli vyzbrojeni noži, gumovými obuškami, holemi, někteří i pistolemi, nesli černé a červené prapory.

Účel jejich návštěvy byl všem zřejmý a potvrdil ho jeden z účastníků, který po příjezdu prohlásil: „*Wir sind nicht wegen Drachenstich hier, sondern wegen der Tschechen.*“^{49]} Po skončení slavnostního průvodu se jejich část shromáždila v místním hotelu Zum Hohenbogen, kde vyvolávali incidenty s místním obyvatelstvem a československými státními příslušníky. Při incidentu byl napaden soukromý úředník české zasilatelské společnosti Schenker ve městě Furth im Wald Josef Pulec a jeho spolustolovníci, dále hostinský Schäfer, kterému útočníci vytýkali, že nadřazuje Čechům a chrání je ve svém hostinci.^{50]} Dále byly obsazeny hostince Zum Stern, Strommreder a Kaffee Frank, ve všech případech byli jejich majitelé uráženi a slovně napadáni za údajnou náklonnost k Čechům. K dalším výtržnostem, o nichž informovala mj. Národní politika,^{51]} došlo i příštího dne večer při odjezdu členů spolku na furthském nádraží.^{52]}

Byli při nich napadáni i místní Němci, kteří s chováním „hostů“ z Norimberka nesympatizovali. Příkladem budiž dělník Karl Lemberger z Furthu, který si na adresu demonstrantů ulevil slovy: „*Machen die einen schönen Parademarsch.*“ Po této poznámce byl obklíčen a zbit tak, že upadl do bezvědomí.^{53]} Trestně stíhán byl i jeden z organizátorů výpravy, druhý místostarosta Norimberku Georg Wild, který měl vycházkovou holí napadnout českého poštovního asistenta Jaroslava Kocourka z Prahy. Kocourek však při výslechu vypověděl, že byl silně opilý, takže si toho moc nepamatuje, a prohlásil, že zranění bylo lehké, takže odmítá další vyšetřování a trestní stíhání Wilda.^{54]} Tím byla celá záležitost uzavřena.

48] Bayerisches Hauptstaatsarchiv (dále BHStA) München, Aussenministerium, Untergruppe Weimarer Republik, Nr. 103 155, hlášení zemské vlády v Horní Falci v Regensburgu MV v Mnichově z 29. 8. 1922.

49] BHStA München, Justizministerium, Untergruppe Justizverwaltung, Nr. 13254, hlášení Státního zastupitelství při Zemském soudu v Amberku Vrchnímu státnímu zastupitelství při Vrchním zemském soudu v Norimberku z 25. 8. 1922.

50] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, hlášení četnické stanice ve Folmavě OČV v Domažlicích z 25. 8. 1922.

51] *Protičeské násilnosti v Brodu nad Lesy*, Národní politika 40, č. 224, 17. 8. 1922, s. 2.

52] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, hlášení četnické stanice ve Folmavě OČV v Domažlicích z 25. 8. 1922.

53] BHStA München, Justizministerium, Untergruppe Justizverwaltung, Nr. 13254, hlášení Státního zastupitelství při Zemském soudu v Amberku Vrchnímu státnímu zastupitelství při Vrchním zemském soudu v Norimberku z 25. 8. 1922. V hlášení doslova stojí: „*Auf diese Bemerkung hin wurde er umringt und geschlagen, sodass er bewusstlos zu Boden stürzte.*“

54] BHStA München, Justizministerium, Untergruppe Justizverwaltung, Nr. 13254, hlášení Státního zastupitelství při Zemském soudu v Amberku Vrchnímu státnímu zastupitelství při

Také pobyt někdejších prominentů rakousko-uherského režimu byl v Československu v souvislosti s monitorováním šíření monarchistických nálad ostře sledovaný. Na Jáchymovsku se např. jednalo o Terezii Buquoyovou z Nových Hradů na Budějovicku, která byla dvorní dámou císařovny Zitty a která pobývala na hradě Hauenštejn v obci Krásný Les (Schönwald).^{55]} Podle hlášení Okresní správy politické v Jáchymově se tam Buquoyová zdržovala od června 1924 u své matky Henriky a svého bratra Heinricha. Podle hlášení žila sice v ústraní, avšak údaj se domníval, že byla se Zittou v písemném styku.^{56]}

Separatistické a nacionalistické myšlenky pronikaly do Československa rovněž prostřednictvím dovážených a šířených německých tiskovin. Jednalo se o knihy, noviny či letáky, na území Československa tak bylo možno studovat třeba Hitlerův *Mein Kampf*, *Programm der NSDAP*, *Volk und Reich* a *Die Rasse*, mezi Němci se objevovaly zakázané německé noviny, např. nacistické sdělovací prostředky *Völkischer Beobachter*, *Der Stürmer*, *Das schwarze Korps*, *Der Angriff*, *Welt am Sonntag*, *Münchener Neueste Nachrichten*, ale také komunistický deník *Neues Deutschland*. Nacistickou propagační literaturu v Chebu rozšiřoval kupř. profesor státního gymnázia v Chebu Johann Staud prostřednictvím svého koncesovaného knihkupectví Böhmerwaldverlag.^{57]} V Aši byl zase aktivní redaktor deníku *Ascher Zeitung* Benno Tins, který byl v kontaktu s Hitlerem,^{58]} v Pošumaví byly centrem rozšiřování nezákonně dovážených tiskovin zejména Kašperské Hory.^{59]} Dne 13. března 1923 nalezl strážmistr Václav Menčík z četnické stanice ve Všerubech na Domažlicku v hostinci Antona Brunnera v Hyršově berlínský časopis *Sichel und Hammer*,^{60]} který tam zanechal jakýsi cizinec.^{61]} Letáky často pašovali železniční zřízenci, v Českém Wiesenthalu byl kupř. „spojkou“ s Německem místní truhlář, komunista Josef Lenhart, který udržoval stálé styky s Emilem Richterem ze saského Oberwiesenthalu, od něhož se do Československa dostávaly komunistické letáky a další

Vrchním zemským soudu v Norimberku z 30. 10. 1922. V hlášení je uvedeno: „*Ich will von der ganzen Sache nichts mehr hören, gehe an kein Gericht als Zeuge und stelle keinen Strafantrag.*“

55] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1924, karton 9, dopis OSP v Kaplici OSP v Jáchymově z 21. 8. 1924.

56] Tamtéž, dopis OSP v Jáchymově OSP v Kaplici z 16. 9. 1924.

57] SOKA Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1923, karton 50, dopis PZSP v Praze OSP v Chebu z 9. 6. 1923.

58] Tamtéž, dopis PZSP v Praze OSP v Chebu z 23. 10. 1923.

59] SOA v Plzni, Státní zastupitelství (dále SZ) Klatovy, karton 76, St 19/37, žaloba SZ v Klatovech z 12. 10. 1937. Dovoz německého tisku, zejména nacionálně socialistického, důsledně reguloval zákon č. 126/1933Sb., na jehož základě bylo jeho kolportování trestné.

60] *Sichel und Hammer* byl ilustrovaný dělnický časopis, jehož vydavatelem bylo Arbeitshilfe für Sowjetrußland v Berlíně.

61] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, hlášení četnické stanice ve Všerubech OSP v Domažlicích z 16. 6. 1923.

pašované zboží.^{62]} Přes hranice byly posílány také říšskoněmecké noviny, které mnohdy adresáti v Československu dostávali zcela zdarma. Jednalo se např. o *Obererzgebirgische Zeitung*, který vycházel ve městě Buchholz v Sasku, byl dopravován do Československa a podle četnictva měl „nežádoucí vliv na obyvatelstvo německé národnosti“.^{63]}

Protistátní informace se do Československa dostávaly rovněž díky kontaktům říšskoněmeckých a československých politických stran. Jednalo se zejména o kontakty mezi DNP a Hugenbergovými německými nacionalisty či jejich vojenskou organizací Stahlhelm, DNSAP zase úzce spolupracovala s Hitlerovou NSDAP.^{64]} Zástupci DNP a DNSAP byli zváni na politická shromáždění v Německu a zejména mezi německou NSDAP a československou DNSAP se vcelku úspěšně rozvíjela politická spolupráce. Dne 12. února 1923 svolal kupř. předseda okresní organizace DNSAP v Chebu Hubert Hassmann schůzi do Chebu, na níž v sále Frankenthal hovořil jako hlavní řečník redaktor a vůdce NSDAP v Mnichově Hermann Esser (nar. 29. 7. 1900 v bavorském Röhmosu), který do Chebu dorazil z Aše. Schůze se účastnilo asi 300 osob, Esser hovořil o potížích v Německu, agitoval pro Hitlerovu NSDAP a kritizoval německé sociální demokraty a komunisty.^{65]} Podle zpravodajských informací se Esser snažil o rok později proniknout spolu s velitelem mnichovských SA Hermannem Göringem do Československa a za pomoci poslance Hanse Knirsche zde získat zaměstnání. Ministerstvo zahraničních věcí bylo požádáno o to, aby československé zastupitelské úřady žádnému z nich nevydávaly povolení ke vstupu do Československa.^{66]} Dne 2. dubna 1923 se ilegálně přes československo-bavorskou hranici údajně dostal i Adolf Hitler, který se měl zúčastnit v Karlových Varech jakési schůze.^{67]}

Českoslovenští politikové DNSAP často recipročně navštěvovali Mnichov a objevovali se na politických akcích v Bavorsku. Dne 16. září 1923 se kupř. konal v Hofu Deutscher Tag, který pořádala NSDAP a jehož se účastnili i zástupci DNSAP z Ašska a Chebska. Již zmiňovaný představitel DNSAP v Chebu, profesor státní reálky Hubert Hassmann, nabádal studenty, aby vstupovali do Jugendverbandu, byl rovněž dopisovatelem časopisu *Völkischer*

62] SOKa Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1923, karton 8, hlášení OSP v Jáchymově PZSP v Praze z 9. 2. 1923.

63] Tamtéž, prezidiální spisy 1933, karton 17, hlášení OČV v Jáchymově OÚ v Jáchymově z 25. 4. 1933.

64] K. ŘEHÁČEK, *Češi a Němci na jihozápadě Čech 1880–1938*, s. 119.

65] NA Praha, PZÚ, karton 57, sign. 207-57-1, hlášení Policejního komisařství (PK) v Chebu PZSP v Praze ze 17. 3. 1923.

66] Tamtéž, dopis PMV v Praze PZSP v Praze z 8. 2. 1924.

67] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, dopis Ministerstva zahraničních věcí (MZV) v Praze PMV v Praze z 21. 4. 1923.

Beobachter, karlovarské *Volksbote* a byl ve stálém styku s Hitlerem.^{68]} S Bavorskem a Saskem rozvíjely kontakty rovněž spolky Turnverein a Jahn. Členové Turnvereinu v Lubech (Schönbach) na Chebsku se např. 23. října 1923 radili o případné pomoci svým kolegům v Sasku, kdyby tam došlo k politickému převratu.^{69]} Ve dnech 30. – 31. srpna 1924 se v saském Markneukirchenu uskutečnil Grenzlandtag, mezi jehož účastníky bylo mnoho příslušníků DNSAP z Aše, Lub, Sokolova (Falknova nad Ohří), Chebu a Kraslic.^{70]} Koncem dvacátých let se časté porady německých hackenkreuzlerů z Chebska konaly také v saském městě Bad Brambach. Po vzoru Hitlerovy NSDAP došlo v roce 1929 i v Československu k založení „ochranných oddílů“ německých nacionalistů pod názvem Volkssport. Ještě užíší kontakty pak navázala DNSAP se svým říšskoněmeckým vzorem po roce 1932 v souvislosti s aktivitami hlavního ideologa německého nacionalismu v Československu Rudolfa Junga.^{71]}

III. Sudetoněmecký separatismus na západě Čech a jeho podpora po roce 1933

Velkou vzpruhou pro sudetoněmecký separatismus v Československu byl po období útlumu ve druhé polovině dvacátých let vzestup NSDAP Adolfa Hitlera. Ta znepokojovala československé úřady již koncem dvacátých a počátkem třicátých let. Velitelství 33. pěšího pluku Doss Alto v Chebu varovalo už v listopadu 1930 před růstem vlivu strany v Německu po volbách do říšského sněmu. Ve svém hlášení Policejnímu komisařství v Karlových Varech žádalo o pátrání po stycích NSDAP s tzv. československými Němci.^{72]}

Nejhorší situace však nastala po lednu 1933. Nápor nacistické propagandy na hranice sílil a československé bezpečnostní a zpravodajské složky jej nedokázaly účinně eliminovat. Nedlouho po příchodu Hitlera hlavním vchodem do budovy říšského kancléřství, 13. dubna 1933, se německý kancléř poprvé krátce objevil na hranicích s Československem. Téhož dne odpoledne projížděl saským Oberwiesenthalem, kam byl pozván městskou radou k oslavám 400 let existence města. Hitler vykonal cestu inkognito osobním automobilem a jeho osobní ochranu prováděli příslušníci SS, nikoliv SA jako obvykle.^{73]} Setkání se

68] SOKA Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy 1923, karton 50, dopis PK v Chebu OSP v Chebu z 11. 6. 1923.

69] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Lubech OSP v Chebu z 24. 10. 1923.

70] Tamtéž, prezidiální spisy 1924, karton 51, dopis OSP v Kraslicích PZSP v Praze z 8. 9. 1924.

71] K. ŘEHÁČEK, *Češi a Němci na jihu západě Čech 1880–1938*, s. 121.

72] NA Praha, PZÚ, karton 19, sign. 207-19-12, dopis velitelství 33. pěšího pluku Doss Alto PK v Karlových Varech ze 4. 11. 1930.

73] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1933, karton 17, hlášení četnické stanice v Českém Wiesenthalu zpravodajskému důstojníku 33. pěšího pluku Doss Alto v Chebu z 13. 4. 1933.

účastnilo mnoho tzv. československých Němců, stejně jako okresního setkání SA dne 10. září 1933, na němž se sešlo asi 5000 příslušníků SA v polní výstroji, oddíly pochodovaly městem za zpěvu nacistických písní v čele s bubeníky a píšťci. Město bylo vyzdobeno nacistickými symboly a celá akce měla vysloveně provokativní charakter.^{74]} Další velká sláva se v Oberwiesenthalu konala 6. října 1934, kdy město navštívili říšský ministr propagandy Josef Goebbels, Hitlerův stranický zástupce Rudolf Hess a vůdce SA Viktor Lutze.^{75]}

Zástupci tzv. československých Němců se po lednu 1933 v mnohem větší míře účastnili různých stranických akcí v Německu. Dne 3. března 1933 se více než 40 osob z Aše a okolí dostavilo na předvolební mítink NSDAP v bavorském Selbu v hostinci Waldfrieden ve Wildenau a bylo proti nim zahájeno trestní řízení. Vzhledem k tomu, že pozvánka na tuto akci byla v předstihu publikována v deníku *Ascher Zeitung*, byli stíháni také jeho zodpovědný redaktor Benno Tins a redaktor inzertní části Laurenz Trapp.^{76]} Tyto aktivity postupem doby nabývaly stále na síle a významu a představitelé československých německých negativistických stran byli zváni i na vrcholné politické akce v Německu. Příkladem budiž třeba technický úředník Alois Niederle z Kašperských Hor, který se kupř. 8. března 1936 zúčastnil dokonce sjezdu NSDAP v Norimberku.^{77]} Další velmi vlivnou organizací podporující sudetoněmecký separatismus byla Sudetendeutsche Front, jejíž místní pobočky v Bavorsku a Sasku sdružovaly tzv. československé Němce žijící v Říši. Členství pro ně bylo povinné a pobočky vznikaly v celé Říši všude tam, kde žili tzv. českoslovenští Němci. Pobočky byly ve stálém styku s Henleinovou SdP, jedna z neaktivnějších působila od konce listopadu 1935 např. v saském Johannegeorgenstadtu.^{78]}

K propagandě se i nadále využívaly také kulturní akce. Na jaře 1933 se velmi živě rozvíjelo přeshraniční cestování tzv. československých Němců do sousedního Německa, ve dnech 27. – 28. května 1933 se např. mnoho chebských Němců účastnilo oslav 800. výročí povýšení bavorského Waldsassenu na město,^{79]} akce se měl údajně účastnit ministr Hermann Göring a dokonce sám Adolf Hitler.^{80]} Kromě nich mělo být hlavní atrakcí oslav vystoupení hackenkreuzlerského Motorsturmu (Motorstaffel) a očekávala se účast 800–1000

74] Tamtéž, hlášení OČV v Jáchymově OÚ v Jáchymově z 11. 9. 1933.

75] Tamtéž, prezidiální spisy 1934, karton 18, hlášení OČV v Jáchymově OÚ v Jáchymově z 3. 10. 1934 a z 8. 10. 1934.

76] SOA v Plzni, SZ Cheb, karton 52, St 1552/33, zpráva SZ v Chebu Vrchnímu státnímu zastupitelství (VSZ) v Praze z 24. 4. 1933; zpráva VSZ v Praze SZ v Chebu z 10. 5. 1933.

77] SOA v Plzni, KS Klatovy, karton 187, Tk 27/37, hlášení četnické stanice v Železně Rudě-Městysi Okresnímu soudu (OS) v Nýrsku z 5. 1. 1937.

78] SOKA Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1935, karton 58, hlášení četnické stanice v Horní Blatné OÚ v Chebu z 16. 12. 1935.

79] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-4, hlášení PK v Chebu PZÚ v Praze z 31. 5. 1933.

80] Tamtéž, hlášení PK v Chebu PZÚ v Praze z 19. 5. 1933.

motorových vozidel, nakonec jich však dorazilo pouze 600 (450 motorových kol a 150 automobilů).^{81]} Podobně byly k propagandistickým účelům využívány i další společenské akce, 19. června 1938 se kupř. konala v pohraniční obci Neukirchen zu St. Christoph v bavorském okrese Vohenstrauß oslava u příležitosti otevření novostavby místní obecné školy. Na slavnost byli zváni rovněž příslušníci SdP z Československa, kterým bylo slibováno jídlo a pití zdarma. Podle hlášení Velitelství četnického oddělení v Chebu byla celá akce propagačního charakteru, aby „se našim občanům ukázalo, co vše se dělá na druhé straně pro školství a jak se Hitler stará o své lidi“.^{82]} Oslava byla velmi pečlivě připravená, s projevy a průvody, ovšem jídlo a pití si účastníci museli navzdory slibům zaplatit sami, což mnozí nesli s jistou nelibostí.

Kromě kulturních akcí byly z propagandistického hlediska výborně využitelné rovněž akce sportovní. Ohromnou příležitostí tohoto charakteru bylo zejména konání IV. zimních (únor 1936) a XI. letních (srpen 1936) olympijských her v Garmisch-Partenkirchenu a v Berlíně. Němci této akce využili dokonale k rozsáhlé informační kampani a k náboru zájemců k cestám do Německa. Akci propagovaly říšskoněmecké dráhy na Chebsku, obchodníci či živnostníci ve výkladních skříních, politické strany a mnohé spolky. SdP konala sbírky, které měly být využity i na dopravu sociálně slabých německých občanů Československa. Z Nýrska a okolí se her v Garmisch-Partenkirchenu účastnily asi dvě desítky obyvatel pod vedením studenta Wolfganga Zierhuta.^{83]} Ve většině případů se jednalo o turnery, jejich výpravu z Oloví na Falknovsku, která mířila do Garmisch-Partenkirchenu i do Berlína, vedl místní náčelník spolku Deutscher Turnverein Oskar Willomitzer.^{84]} Celá řada Němců však do Berlína cestovala i neorganizovaně, mnozí kupř. dokonce jen na kolech.^{85]} Na mnoha místech se rovněž prodávaly propagační předměty olympiády, např. odznaky. Ty byly nabízeny třeba v Chebu, kde je bez povolení prodával místní sportovní klub Deutscher Sportverein 1913.^{86]} Na Karlovarsku pořádala zájezdy do Berlína karlovarská cestovní kancelář Urania,^{87]} v Chebu spolek Der deutsche Reiseverein.^{88]}

81] Tamtéž, dopis OÚ v Chebu PZÚ v Praze z 20. 5. 1933.

82] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-3, hlášení Velitelství četnického oddělení (VČO) v Chebu Zemskému četnickému velitelství (ZČV) v Praze z 22. 6. 1938.

83] NA Praha, PZÚ, karton 815, sign. 207-815-11, hlášení OÚ v Klatovech PZÚ v Praze z 20. 3. 1936.

84] Tamtéž, hlášení OÚ ve Falknově nad Ohří PZÚ v Praze z 16. 2. 1936.

85] Tamtéž, hlášení OÚ v Nejdku PZÚ v Praze z 13. 2. 1936.

86] Tamtéž, hlášení PK v Ústí nad Labem PK v Chebu z 24. 4. 1936.

87] NA Praha, PZÚ, karton 815, sign. 207-815-12, hlášení PK v Karlových Varech PZÚ v Praze z 1. 8. 1936.

88] Tamtéž, hlášení PMV v Praze PZÚ v Praze z 15. 3. 1936.

Význam však měly i lokální sportovní akce. Dne 11. února 1934 se v Oberwiesenthalu v Sasku konaly lyžařské závody, které pořádaly SA. Zúčastnilo se jich přes 3000 příslušníků SA a SS a 1000 osob v civilu.^{89]} Tyto závody se konaly i o rok později, 9. a 10. února 1935. Účast byla opět hojná, zvýšený zájem o tuto akci byl i mezi tzv. československými Němci, např. z Horní Blatné, Drahovic a dalších míst, kteří přecházeli hranice postranními cestami, nikoliv hraničními přechody, odkud by byli vraceni zpět.^{90]} Dne 4. října 1936 kupř. pořádal Mieser Sportklub ze Stříbra zájezd do německého Waidhausu, kde sehrál fotbalový zápas s tamním sportovním klubem. Téhož dne probíhala ve Waidhausu dožínková slavnost, která byla rovněž využita k protičeskoslovenské propagandě. Stříbrští Němci mj. nosili odznaky s hákovým křížem, které dostávali po zaplacení vstupného místo vstupenek, ovšem při překračování hranic po cestě zpět do Československa tyto odznaky raději prozíravě schovávali.^{91]}

Mnohdy však byly podobné oslavy i pro tzv. československé Němce víceméně povinné. Příkladem budiž třeba bavorské město Bärnau, kam každodenně docházelo za prací značné množství tzv. československých Němců, jenom z Pavlova Studence a jeho správního obvodu se v březnu 1934 jednalo o 197 osob a jejich počet se stále zvyšoval.^{92]} Dne 1. května 1934 navštívil město mnoho tzv. československých Němců kvůli oslavám svátku práce. Jednalo se především o dělníky z již zmíněného Pavlova Studence, kteří byli zaměstnáni v továrnách a dílnách na perleťové zboží v Bärnau a okolí a oslavy pro ně byly povinné. V praxi to vypadalo tak, že se všichni dostavili do svých továren a dílen, kde byli majiteli zkontrolováni, pak se uskutečnil průvod městem, po němž se účastníci rozešli do místních hostinců, kde se konaly taneční zábavy.^{93]}

Mnozí českoslovenští státní příslušníci německé národnosti v Německu rovněž vstupovali do NSDAP či SA. Nejčastěji k tomu docházelo po nástupu Hitlera k moci, ale v některých případech již dříve. V Bavorsku totiž kvůli tomu získávali tzv. českoslovenští Němci pracovní místa a někteří z nich se nechali zlákat i do SS.^{94]} Řeznický pomocník Adam Voigt z Aše odsloužil kupř. v letech 1931–1933 celkem 25 týdnů u SA ve východopruském Schneidemühle, poté získal práci na místním statku s povinností účastnit se vojenských cvičení

89] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1934, karton 18, hlášení OČV v Jáchymově OÚ v Jáchymově ze 14. 2. 1934.

90] Tamtéž, prezidiální spisy 1935 karton, 19 hlášení četnické stanice v Jáchymově velitelství 35. pěšího pluku Doss Alto v Chebu, z 12. 2. 1935.

91] SOKA Tachov, OÚ Stříbro, prezidiální spisy, karton 5, pres. 921/1936, dopis četnické stanice ve Stříbře OÚ ve Stříbře z 9. 12. 1936.

92] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-3, dopis OÚ v Tachově PZÚ v Praze z 28. 3. 1934.

93] Tamtéž, hlášení VČO v Chebu ZČV v Praze z 11. 5. 1934.

94] Tamtéž, dopis OÚ v Sušici PZÚ v Praze z 9. 2. 1937.

a provádět výzvědnou službu na polských hranicích.^{95]} Také Rudolf Schumann z Jáchymova, který 3. srpna 1933 překročil státní hranice, měl v Německu v úmyslu vstoupit do SA. Tam však nebyl kvůli vysokému počtu zájemců přijat, a tak se 17. srpna vrátil zpět do Československa. Při celní prohlídce u něj bylo nalezeno větší množství zakázaných předmětů, takže byl zatčen a uvězněn ve věznici Krajského soudu v Chebu. Při výslechu na svoji obhajobu udal, že byl delší dobu bez práce a hledal ji proto v Německu.^{96]} Dalším případem byl řidič Martin Schmid ze Štokova na Plánsku, který v roce 1934 odešel do Německa. Nejprve bydlel v Ingolstadtu a pracoval jako řidič autobusu, chtěl vstoupit do NSDAP a SS, ale nepřijali ho, protože byl cizím státním příslušníkem. V listopadu 1937 však byl na návštěvě u své matky ve Štokově a místním obyvatelům vyprávěl „fantastické historky o činnosti v Německu, ukazoval prsten s umrlčí hlavou, o kterém prohlásil, že jej obdržel za to, že v Německu zastřelil několik židů jako člen SS oddílů, když byl dozorcem v koncentračním táboře“.^{97]}

Organizátorem náboru do říšskoněmeckých oddílů byl v Jáchymově Leo Stengler, který působil ve službách SA v Chemnitz a z Německa do Československa posílal instrukce.^{98]} Dne 9. srpna 1933 v pozdních večerních hodinách byli při překročení státní hranice v Božím Daru zadrženi Richard Wagner a Stephan Lorenz a při prohlídce se v konstrukcích jejich jízdních kol našly stočené dopisy od Stenglera určené představitelům DNSAP v Jáchymově. Na základě následného šetření byl 19. prosince 1933 pro podezření z úkladů proti republice a ze špionáže ve prospěch Německa zatčen řídicí učitel v Českém Wiesenthalu Karl Reisser,^{99]} krátce předtím však z obav z domovní prohlídky odnesl důležité spisy, které měl doma, do Saska.

Stále častěji se do protičeskoslovenských provokací zapojovali i říšskoněmeckí příslušníci, kteří v Československu žili a pracovali. Proti nim byl však zásah ze strany státu vcelku jednoduchý a Zemský úřad v Praze nařizoval jejich vypovídání z území Československa na základě zákona na ochranu republiky. Dne 12. října 1933 např. Zemský úřad v Praze nařídil provedení soudního vypovězení 10 říšskoněmeckých příslušníků žijících a podnikajících na Ašsku. Jednalo se o říšské Němce, kteří se 3. března 1933 zúčastnili volebního projevu NSDAP v již zmiňovaném hostinci Waldfrieden v bavorské obci Wildenau.^{100]} Všichni byli odsouzeni Krajským soudem v Plzni k několika-

95] SOA v Plzni, SZ Klatovy, karton 61, St 993/33, žaloba SZ v Chebu z 6. 10. 1933.

96] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1933, karton 17, hlášení četnické stanice v Božím Daru SZ v Chebu z 19. 8. 1933.

97] SOA v Plzni, KS Cheb, karton 182, Tk 738/32, hlášení četnické stanice ve Svatém Kříži OS v Plané z 19. 4. 1938.

98] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1933, karton 17, hlášení četnické stanice v Božím Daru OS v Jáchymově z 9. 8. 1933.

99] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Českém Wiesenthalu OÚ v Jáchymově z 21. 12. 1933.

100] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-4, dopis PMV v Praze PZÚ v Praze z 9. 6. 1933.

týdenním trestům odnětí svobody a poté dostali lhůtu na odchod z republiky do 30. listopadu 1933, továrník Hermann Wolfrum, který zaměstnával 46 dělníků, až do 15. prosince.^{101]} Celkově bylo rozsudkem Krajského soudu v Plzni z 13. června 1933 odsouzeno za účast na projevu ve Wildenau 42 osob (ze 47 zatčených a obviněných), z toho 32 osob do vězení na 4 týdny nepodmíněně, 9 osob na 5 týdnů a jedna osoba (již zmíněný redaktor *Ascher Zeitung* Laurenz Trapp) na 6 týdnů. Z celkového počtu 42 osob jich byla většina československých státních občanů, pouze oněch 10 mělo říšskoněmeckou státní příslušnost.^{102]} Z vyzrazení totožnosti účastníků československým úřadům byli v Bavorsku obvinění tři českoslovenští Němci, komunista Ernst Seidel z Aše a pomocní dělníci Karl Fischer a Ernst Bernreuther z Aše, kteří byli všichni zadrženi v Bavorsku.^{103]}

Do Československa byly i nadále rozšiřovány propagační nacionalistické materiály, ovšem díky aktivitě Hitlerových odpůrců se z Německa šířily i letáky s protinacistickým obsahem. Za hranice se dostávaly i netradičním způsobem, 10. listopadu 1933 odpoledne byly např. ze saského Oberwiesenthalu vypuštěny protihitlerovské letáky, které byly přivázaný nití na gumové balonky, aby mohly letět, takže část balonků s letáky skutečně dorazila až na československé území.^{104]}

IV. Dopady vnitropolitického vývoje v Německu na západ Čech

Přímé sousedství západních Čech s Bavorskem a Saskem však přinášelo i mnohem prozaičtější komplikace, které plynuly z turbulentního vnitropolitického a sociálního vývoje meziválečného Německa. Velkým problémem pro západní československé pohraničí byly již vnitřní poměry v Německu na přelomu let 1918 a 1919. Německé „nákazy“ se československá politická reprezentace velmi obávala, a tak přijímala celou řadu bezpečnostních opatření na její eliminaci.

V bezprostředně poválečném období, které bylo spojeno s mimořádnou nestabilitou a rizikem rozšíření pravicového i levicového extremismu přes hranice, se československé úřady musely vypořádat s nebezpečím plynoucím zejména z aktivit nacistického a komunistického (spartakovského) hnutí. V Bavorsku, zejména v jeho jižní části, a v samotném Mnichově, bylo na jaře 1921 hlavně komunistické hnutí velmi silné. V severním Bavorsku se totiž nacházel tradiční průmysl a tamní dělnictvo bylo politicky relativně vyspělé, kdežto v jižním Bavorsku byl průmysl budován až v době Velké války, kdy např. do

101] Tamtéž, dopis OÚ v Aši PZÚ v Praze z 2. 11. 1933.

102] Tamtéž, fonogram OÚ v Aši PZÚ v Praze ze 13. 6. 1933, 13,00 hod.

103] Tamtéž, dopis OÚ v Aši PZÚ v Praze z 22. 5. 1933.

104] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1933, karton 17, hlášení četnické stanice v Českém Wiesenthalu zpravodajskému důstojníku 33. pěšího pluku Doss Alto v Chebu z 10. 11. 1933.

Mnichova přesunul část výroby koncern Krupp z Essenu, založil závod Bayernwerke a poslal tam nejradikálnější část svého dělnictva, z nichž se po válce rekrutovala velmi silná základna komunistů. Na druhé straně však komunistické hnutí mělo v Bavorsku relativně malou naději na úspěch, protože zdejší občanská stráž (již zmiňovaná Orgesch) byla výborně organizovaná a odhodlaná čelit jakýmkoliv pokusům o převrat.^{105]}

Obdobné poměry panovaly také v Sasku, kde byli komunisté rovněž pronásledováni. Komunistický vůdce Max Hölz, který organizoval v Sasku protivládní násilné akce, překročil kupř. 19. března 1920 před pronásledováním říšskoněmecké obrany s osmi automobily a 30 dobře vyzbrojenými muži československé hranice u Markhausenu. Dva automobily s 10 ozbrojenci dorazily až do Kraslic, kde byli komunisté odzbrojeni, zatčeni a poté vydáni do saského Klingenthalu. Aby bylo možno lépe chránit státní hranici před nájezdy Hölzovy bandy, přijelo 12. dubna 1920 do Kraslic na pomoc 72 četníků z Prahy, prapor 35. pěšího pluku z Plzně a prapor vojska československé domobrany.^{106]}

V zájmu zajištění vnitřní bezpečnosti Československa bylo zapotřebí zabránit především pašování střelných zbraní z Německa. Již v dubnu 1919 varovalo Zemské vojenské velitelství v Praze před pokusy komunistů v severních Čechách získat pro případ ozbrojeného převratu ze sousedního Saska zbraně, jejichž úkryty měly být někde v okolí Vejprta a Božího Daru.^{107]} Pátrání po nich probíhalo na celém území československo-německého pohraničí. Posádkový velitel plukovník Gustav Wágner z Jáchymova využil pátrání i k prohlídce místního kostela, kde se měly zbraně nacházet. Po dohodě s jáchymovským okresním hejtmanem JUDr. Jiřím Loserem požádal kostelníka Markgrafa o otevření sakristie, kde našel ve sklepení za oltářem čtyři pušky systému Wendel s bodly. Kostelník následně při výslechu doznal, že v kostele byl dříve schován i kulomet.^{108]}

Pátrání po zbraních a obrana před jejich pašováním probíhaly i v dalších letech. V březnu 1922 kupř. našli příslušníci finanční stráže v Českém Wiesenthalu poblíž hraničního potoka 1000 kusů flobertkových patron a při domovních prohlídkách místních občanů několik desítek kilogramů revolverových a loveckých patron saské provenience. Podle mínění četnictva a finanční stráže se však nejednalo o politicky motivované činy, ale pouze o pašování za účelem zisku.^{109]} Zbraně byly ukrývány také v Horní Blatné na Nejdecku. Jejich

105] NA Praha, PMV, karton 79, sign. 225-79-1, dopis prezidia MZV v Praze PMV v Praze ze 13. 4. 1921 s odkazem na zprávu z československého konzulátu v Mnichově z 25. 3. 1921.

106] SOkA Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, OČV Kraslice, inv. č. 4 (K 4), památník OČV v Kraslicích, 1920, nestránkováno.

107] SOkA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1920, karton 6, dopis PZSP v Praze OSP v Jáchymově ze 3. 7. 1920.

108] Tamtéž, prezidiální spisy 1921, karton 6, dopis Zemského vojenského velitelství v Praze PZSP v Praze z 22. 12. 1921.

109] Tamtéž, prezidiální spisy 1923, karton 8, hlášení OSP v Jáchymově PZSP v Praze z 9. 2. 1923.

počty byly neuvěřitelné, podle hlášení Okresní správy politické v Jáchymově se mělo údajně jednat o 180 000 pušek, šest děl, jednoho vrhače min a mnoho strojních pušek. Vrhač min se kupř. do Blatna dostal ze Saska, stál několik dnů ve Fojtově (Voigtsgrün) a posléze byl dopraven do Rybářů u Karlových Varů, odkud byl po železnici s falešným nákladním listem odvezen do Teplic.^{110]}

Také v Bavorsku se mezi obyvatelstvem nacházelo značné množství zbraní. Ty byly obyvatelům rozdány hned v roce 1918 mnichovským Landbun-dem, kdyby došlo ke státnímu převratu. Měli je v držení především majitelé usedlostí ke své obraně, ale také všichni členové Landbundu (tzn. i obyvatelé měst kromě dělníků). Z Bavorska posílala zbraně do Československa především Deutsche Wacht, která chtěla ozbrojit všechny turnery v Československu. Zbraně se pašovaly přes Volary, Kunžvart a Želnavu (Solnau), vše za pomoci a aktivní asistence německých celníků a četníků.^{111]}

Po nástupu Hitlera k moci se zbraně naopak pašovaly z Českosloven-ska do Německa, kdy je posílali českoslovenští komunisté těm německým. Johann Häuser z Abertam dal kupř. sedm automatických pistolí s náboji ně-meckému komunistovi Kurtu Teumerovi ze saského Schwaderbachu.^{112]} Deset pistolí i s náboji dodal Karlu Pilzovi ze Schwaderbachu taktéž Anton Bauer z Perninku.^{113]}

Problém byl rovněž s množstvím zbraní, které se po válce nacházely v držení různých tuzemských střeleckých spolků a jednot a které rovněž představovaly potenciální bezpečnostní riziko. Na Žluticku se jednalo např. o Bochov, kde se zbraně nacházely mezi tamními ostrostřelci, a posádko-vé velitelství ve Žluticích naléhalo na důkladné odzbrojení obyvatelstva němec-ké národnosti.^{114]} Ve Františkových Lázních, kde se v roce 1925 dobrovolně rozešel Spolek uniformovaných střelců, byly jeho zbraně uloženy v domě Bran-denburger Tor. A i zde se jednalo o docela slušný zbrojní arzenál: 86 pušek vzor Wendel, 37 předovek, 57 bodáků, 3 důstojnické šavle, 1 poddůstojnická šavle, 8 kordů, 370 ostrých a 163 cvičných nábojů.^{115]} Také v Lubech na Chebsku měl bývalý střelecký spolek Bürgerliches Schützenkorps v držení množství zbraní, jednalo se o 55 pušek vzor Wendel, kromě toho měl k dispozici 6 bedniček po 860 nábojích ráže 8 mm pro pušku Manlicher.^{116]}

110] Tamtéž, karton 8, hlášení OSP v Jáchymově PZSP v Praze z 18. 6. 1923.

111] SOKa Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1931, karton 58, hlášení četnické stanice ve Starém Kynšperku velitelství hraničářského praporu 5 v Chebu z 18. 2. 1931.

112] SOA v Plzni, KS Cheb, karton 166, Tk 675/33, hlášení ČS v Perninku OS v Horní Blatné z 6. 5. 1933.

113] Tamtéž, Tk 677/33, hlášení ČS v Perninku OS v Horní Blatné z 20. 4. 1933.

114] SOKa Karlovy Vary, OÚ Žlutice, prezidiální spisy 1919, karton 8, hlášení Československého posádkového velitelství ve Žluticích Československému vojenskému inspektorátu v Plzni z 20. 6. 1919.

115] SOKa Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1927, karton 54, hlášení OČV v Chebu OSP v Chebu z 22. 12. 1927.

116] Tamtéž.

Československá politická správa kromě snahy o regulaci množství zbraní a střeliva znesnadňovala rovněž vydávání zbrojních pasů státně nespolehlivým osobám, na přelomu dvacátých a třicátých let především příslušníkům DNSAP a DNP. Zednický pomocník Johann Foh z Květnové (Permesgrün) např. žádal 21. června 1932 Okresní úřad v Jáchymově o vydání zbrojního pasu na loveckou pušku a revolver, ale četnická stanice ve Vojkovicích nad Ohří jeho žádosti nedoporučila vyhovět proto, že byl členem DNSAP, a tak „*jej nelze pokládati za spolehlivého k nošení zbraní*“.^{117]}

Dlouhodobě špatná hospodářská situace v meziválečném Německu vyústila v těžkou sociální krizi spojenou s vysokou nezaměstnaností, drahotou a nedostatkem základních předmětů denní potřeby, které si tak mnozí obyvatelé německého pohraničí opatřovali v Československu. Pašeráctví a podloudnictví však kvetlo i na československé straně, kdy si mnozí tzv. českoslovenští Němci přeshraničním ilegálním obchodem řešili i svoji obtížnou sociální situaci, když využívali výhodnějšího směnného kurzu československé koruny a německé marky, který pro Čechoslováky německé zboží zlevňoval. Dne 6. ledna 1922 byl kupř. při celní kontrole na hranicích v Prášilech zadržen Franz Kieslinger z Prášil pro podloudnictví, když přenášel z Bavorska menší množství potravin. Kieslinger se při výslechu dotazoval, „*co prý má dělat, práce že u nás není, v Bavorsku jest laciněji, náš stát prý se o ně nestará, a když to takhle jde, není prý divu, že vypukne revoluce*“.^{118]} Tyto informace měl údajně z továrny v bavorském Seebachreifu, kam docházel za prací a kde pracovali i komunisté z Bavorské Železné Rudy. Podle názoru sušického okresního hejtmana Karla Wegera by „*nejlepším prostředkem proti skomunisování pohraničního obyvatelstva bylo, kdyby bylo možno opatřiti mu zde dostatečný výdělek, aby nemuselo chodit na práce přes hranice a aby také výživa obyvatelstva byla zajištěna*“.^{119]} Podle jeho mínění by tato možnost byla reálná především na schwarzenberských a hohenzollernských panstvích, ovšem Weger soudil, že majitelům těchto panství „*jest nynější situace obyvatelstva lhostejnou, ba spíše vítanou*“.^{120]}

Obavy československých bezpečnostních složek se v souvislosti s Německem projevovaly především v roce 1923, kdy se v Německu kvůli souběhu mnoha negativních faktorů prakticky zhroutilo tamní hospodářství a finanční systém. Jestliže ještě v roce 1921 byla hodnota jedné marky na úrovni jedné koruny, v polovině roku 1923 se za 100 marek platilo 19 haléřů, koncem září 1923 se 19 haléřů platilo za milion marek, v průběhu října klesla německá měna tak dramaticky, že jedna koruna stála 20 miliard marek,^{121]} a v polovině

117] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1932, karton 16, hlášení četnické stanice ve Vojkovicích nad Ohří OÚ v Jáchymově z 28. 6. 1932.

118] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, dopis OSP v Sušici PZSP v Praze z 13. 1. 1922.

119] Tamtéž.

120] Tamtéž.

121] SOKA Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, OČV Kraslice, inv. č. 4 (K 4), památník OČV

prosince 1923 dokonce bilion marek!^{122]} Tíživá hospodářská situace v Německu měla přímý vliv na již popisované podloudnictví oběma směry,^{123]} ovšem kvůli prudkým měnovým výkyvům se dostával do vážných potíží i československý průmysl v pohraničí a rapidně zde stoupala nezaměstnanost, jak bylo výše uvedeno.^{124]}

Situace v Německu se stále zhoršovala, v celém Bavorsku probíhaly od léta 1923 pouliční bouře spojené s pleněním obchodů a veřejně se hovořilo o možném komunistickém puči. Nepokoje probíhaly např. v bavorském Zwieselu, kde dělníci vtrhli do skladů a prohledávali sklepy, továrny neměly peníze na vyplácení mezd, ceny životních potřeb stoupaly do závrtných výšek a mnohé potraviny byly k dostání pouze za československé koruny nebo jiné valuty, protože stále více znehodnocovaná říšská marka přestala být akceptovaným platidlem. Na denním pořádku byly manifestace německých sociálních demokratů či komunistů a velmi aktivní byli rovněž nacističtí hackenkreuzleři.^{125]} Hospodářská krize se projevovala rovněž vysokou nezaměstnaností. V prosinci 1925 se v Bavorsku kvůli všeobecné finanční tísní vzedmula vlna hromadných úpadků jindy dobře prosperujících podniků. V Bavorské Železné Rudě zaměstnávala kupř. firma na výrobu dřevitého papíru Rudolfa Pfeifera asi 100 dělníků, z toho 70 tzv. československých Němců z Železné Rudy. Asi tři měsíce však již nevyplácela dělníkům mzdu, ale poskytovala jim jen malé zálohy, takže si museli kupovat zboží na úvěr, z čehož plynula jejich nespokojenost a obavy do budoucna. V Bavorsku byl kromě toho velký nedostatek peněz, banky nevyplácely vyšší finanční obnosy a veškeré životní potřeby citelně zdražily.^{126]} Na jiných místech se masově propouštělo, ve městě Furth im Wald bylo kupř. 16. ledna 1926 propuštěno přes 300 továrních dělníků ze spolkových továren na dětské hračky, v Chamu ztratilo v různých továrnách práci přes 800 dělníků.^{127]} Situace byla podobná rovněž v sousedním Sasku a četnická stanice v Lubech na Chebsku konce července 1923 hlásila, že v Sasku panuje všeobecné rozčilení před údajně blížícím se státním převratem, který se podle zpráv měl uskutečnit 29. července.^{128]}

Události v Sasku byly v Československu velmi bedlivě sledovány i na podzim 1923. Dne 12. listopadu hlásila pohraniční kontrolní stanice v Potůčkách

v Kraslicích, 1923, nestránkováno.

122] Tamtéž.

123] Tamtéž, 1922, nestránkováno.

124] Tamtéž.

125] NA Praha, PMV, karton 7, sign. 225-7-16, hlášení pohraniční kontrolní stanice v Železné Rudě MV v Praze z 16. 8. 1923.

126] Tamtéž, karton 333, sign. 225-333-22, hlášení OČV v Klatovech ZČV v Praze z 19. 12. 1925.

127] Tamtéž, hlášení OČV v Klatovech ZČV v Praze z 1. 2. 1926.

128] SOkA Cheb, OÚ Cheb, prezidiální spisy, 1923, karton 50, hlášení četnické stanice v Lubech OSP v Chebu z 27. 7. 1923.

(Breitenbach), že říšskoněmecká branná moc obsadila téhož dne ráno všechny hraniční přechody do Československa, aby mohli být zatčeni saští komunističtí předáci, kteří uprchli do Československa. Hranice byly opět otevřeny kolem poledne a vojsko se stáhlo do Schwarzenbergu ležícího asi 16 kilometrů od hranic.^{129]} Dne 20. listopadu 1923 na situaci zareagovaly říšskoněmecké bezpečnostní složky rovněž v Klingenthalu, kam se dostavila setnina říšské obrany (2 důstojníci, 100 mužů pěchoty, 20 vrhačů min, 20 mužů oddělení strojních pušek) a obsadila hraniční přechody do Československa.^{130]} Při bezpečnostní akci zatkla téhož dne říšskoněmecká policie přímo v Klingenthalu 10 osob, které se údajně účastnily příprav komunistického povstání. Četnická stanice v Kraslicích situaci koncem listopadu 1923 v hlášení popsala slovy: „Dne 20. listopadu 1923 přišla do Klingenthalu v Sasku říšská obrana v počtu 140 mužů. Tato zatkla v Klingenthalu 10 občanů, mezi nimi i měšťanosty pro spolupůsobení při ozbrojování komunistických oddílů. Zatčení byli dopraveni do Zwickau, odkud byli 23. listopadu opět propuštěni. Dne 23. listopadu odešla opět říšská obrana z Klingenthalu.“^{131]} Četnická stanice v Plesné na Chebsku zase ve svém hlášení o poměrech v sousedním městě Bad Brambach uvedla: „Dne 23. listopadu 1923 přijelo do Brambachu na dvou automobilech asi 40 mužů říšské obrany z Plavna a postavivše na náměstí dvě strojní pušky, jali se zatykatí přívržence, hlavně však vůdce komunistické strany v Brambachu. Celkem bylo zatčeno asi 15 osob. Poté říšská obrana se zatčenými komunisty opět do Plavna odjela. Podobné razie byly 23. listopadu pozorovány po celém Sasku.“^{132]}

Situace se však vzhledem k vývoji inflace v Německu stále zhoršovala, v Sasku stejně jako v Bavorsku. Četnická stanice v Lubech na Chebsku počátkem prosince 1923 hlásila: „Příliv saských příslušníků na zdejší území za účelem nákupu potravin jest velmi silný a obnáší asi 300–400 osob denně. Kupují se ponejvíce chléb, mouka, maso, cukr, sádlo, tuky a též obleky a obuv.“^{133]} V obvodu četnické stanice v Pomezí nad Ohří (Mühlbach) na Chebsku byly poměry následující: „Od 12. prosince 1923 přicházejí obyvatelé ze sousedního bavorského území do našeho pásma za účelem nákupu životních potřeb, jelikož je jim dovoleno jednotlivé druhy potravin až do 5 kilogramů přes hranici vyvážeti.“^{134]} Četnická stanice v Dešenicích na Klatovsku uvedla: „Bezpečnostní

129] SOkA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1923, karton 8, fonogram pohraniční kontrolní stanice v Potůčkách (Breitenbachu) PZSP v Praze z 12. 11. 1923, 12,30 hodin.

130] SOA v Plzni, Exponovaný četnický štábní důstojník, karton 5, hlášení četnické stanice v Kraslicích z 24. 11. 1923.

131] Tamtéž.

132] SOA v Plzni, Exponovaný četnický štábní důstojník, karton 5, hlášení četnické stanice v Plesné z 24. 11. 1923.

133] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Lubech z 10. 12. 1923.

134] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Pomezí nad Ohří z 16. 12. 1923.

poměry jsou vzhledem na vážné události v Bavorsku stále dosti příznivé, obyvatelstvo podél hranic chová se klidně, četnictvu vychází vsříc dosti ochotně a nějaké zvláštní události podél bavorských hranic nebyly dosud pozorovány. Nedovolený přestup hranic se strany bavorských příslušníků se v posledním čase znovu zvýšil.“^{135]} A četnická stanice v Chudeníně na Klatovsku udala: „Přechod přes státní hranice jest v poslední době čilejší a bylo zjištěno, že v říšskoněmeckých novinách byla uveřejněna zpráva, že Německo ruší zákaz překročení státních hranic a budou tam opět vydána osvědčení pro malý pohraniční styk jako dříve. Dále byla v Bavorsku rozšířena zpráva, že cena naší koruny klesá, a proto hodlali někteří bavorští příslušníci československé koruny vydati včas a také proto, jelikož jest povoleno potraviny do pěti kilogramů přes hranice od nás se sebou vzíti. Příčina čilejšího přechodu přes státní hranice jest také velká drahota nyní panující v Německu.“^{136]} Problémy tohoto typu panovaly v Německu i v následujících letech, v Sasku byla kupř. ještě počátkem roku 1926 velká nezaměstnanost, některé průmyslové podniky zastavily práci, některé pracovaly jen několik dní v týdnu a razantně poklesly mzdy.

V souvislosti s dopady sociální krize rostla na obou stranách hranice rovněž hospodářská kriminalita, jednalo se zejména o případy vloupání a krádeže, uloupené či ukradené předměty byly z Československa přepravovány do Německa a kvetlo především pašování dobytka.^{137]} Dne 10. června 1927 večer kupř. vnikl ozbrojený Ignaz Weidner z Lučiny (Grafenried) na Domažlicku do stáje místního rolníka Karla Weisse, vyvedl odtud volka a odešel s ním k blízké státní hranici k bavorské obci Steinlohe.^{138]} Také pašování soli bylo poměrně rozšířené, 17. října 1928 byl v okolí obce Pleše na Horšovskotýnsku na hranicích přistižen při pokusu o něj místní dělník Baptist Spörl, který se však při výslechu choval drze, vše popřel a vyslýchajícího respicienta finanční stráže Vojtěcha Frka fyzicky napadl.^{139]} Československé bezpečnostní složky řešily také četné případy falšování československé měny. Dne 28. ledna 1924 byla ve Falknově nad Ohří odhalena falešná tisícikorunová bankovka, kterou ohlásil kraslický řezník Karl Kolhbert. Při vyšetřování bylo zjištěno, že byla vytištěna v tiskárně Karla Roberta Starka v Schneebergu v Sasku, kde bylo při prohlídce nalezeno dalších 250 padělků těchto bankovek.^{140]}

135] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Dešenicích z 24. 12. 1923.

136] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Chudeníně ze 17. 12. 1923.

137] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1926, karton 11, OSP v Jáchymově PZSP v Praze z 21. 2. 1926.

138] SOA v Plzni, KS Plzeň, karton 129, Tk 1511/27, hlášení četnické stanice v Lučině (Grafenriedu) OS v Poběžovicích z 12. 6. 1927.

139] Tamtéž, karton 132, Tk 50/29, hlášení četnické stanice v Železně (Eisendorfu) SZ v Plzni z 19. 10. 1928; obžaloba SZ v Plzni KS v Plzni z 22. 12. 1928.

140] SOKA Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, OČV Kraslice, inv. č. 4 (K 4), památník OČV, 1924, nestránkováno.

Po zklidnění hospodářských a vnitropolitických poměrů v Německu nastal ve srovnání s výše popsáním vývojem relativní klid. Změna k horšímu přišla opět s vyhrocením situace v Německu počátkem třicátých let. Již v lednu 1932 panovaly silné obavy z nepokojů v Německu a ze státního převratu. K nepokojům mělo dojít z popudu německých komunistů zejména ve velkých městech a protesty měly být potlačeny Hitlerovými jednotkami, které měly plnou pohotovost. V Sasku mělo být centrem nepokojů město Chemnitz a na potlačení protestů měl Hitler údajně připraveno 28 000 příslušníků svých jednotek. Československé pohraniční a bezpečnostní orgány hlásily čilý ruch na hranicích, kdy ze Saska prchali zámožní Němci a s sebou do Československa převáželi cenné předměty. Ve dnech 9. – 10. ledna 1932 se např. do Božího Daru do své lovecké chaty Hubertshütte přestěhoval saský továrník Arno Loose ze saského Chemnitz.^{141]}

Přes hranice se opětovně čile pašovalo. Ve večerních hodinách 13. dubna 1932 přepravoval Michal Brey z Maxova podloudné zboží. Asi 800 kroků od hranic byl schovaný celní asistent Friedrich Wengel z bavorského Daabergu se služebním psem. Brey při pokusu o jeho zadržení střelil nejen na psa, kterého usmrtil, ale také na Wengela. Případ se zdál být poměrně jednoduchý, ale při soudním líčení Brey prokázal na inkriminovanou dobu alibi, takže jej Krajský soud v Klatovech osvobodil.^{142]}

Výrazné zhoršení vnitropolitických poměrů v Německu s přeshraničním přesahem přinesl nástup Hitlera k moci. Do Československa docházely z Německa znepokojivé zprávy především v souvislosti s pronásledováním jeho odpůrců, 26. června 1933 došlo k hromadnému zatýkání německých sociálních demokratů ve Zwieselu, kde bylo zatčeno asi 100 odpůrců Hitlerovy vlády,^{143]} československé bezpečnostní složky monitorovaly rovněž situaci německých Židů a jejich snahy o emigraci do Československa. Ani zde však neměli Hitlerovi odpůrci zajištěné podmínky ke klidnému životu. Agenti německých bezpečnostních složek monitorovali ve spolupráci s místními spolupracovníky jejich aktivity, docházelo k jejich zavražďování, únosům za hranice, a dokonce k jejich fyzické likvidaci.

Jedním z nejvýznamnějších a dobře zdokumentovaných pokusů o únos byl bezesporu případ říšskoněmeckého komunisty Kurta Lipperta z Markneukirchenu, který uprchl z nacistického vězení a pobýval v Československu. Často přecházel státní hranice do Německa, čehož hodlaly využít říšskoněmecké bezpečnostní složky k jeho zatčení. Německé bezpečnostní síly vyslaly tajně na

141] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1932, karton 16, hlášení četnické stanice v Božím Daru OÚ v Jáchymově z 11. 1. 1932.

142] SOA v Plzni, KS Klatovy, karton 173, Tk 184/32, hlášení četnické stanice ve Všerubech OS ve Kdyni z 15. 4. 1932; rozsudek KS v Klatovech z 6. 2. 1933.

143] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-4, dopis OÚ v Klatovech PZÚ v Praze z 28. 6. 1933.

území republiky komando šesti příslušníků SA z Erbachu a Markneukirchenu, kteří měli Lipperta na území Československa zatknout a násilím ho dopravit do Německa. Dne 6. května 1933 komando překročilo hranice a mělo na Lipperta čekat v místě, kde se setkával se svou manželkou, která dosud žila v Německu, československá pohraniční stráž však při pokusu o přechod hranice celou formaci odhalila.^{144]}

V případě Lipperta se jeho únosu do Německa podařilo zabránit, ale o necelé dva roky později neměly československé bezpečnostní složky podobné štěstí či dostatek odvahy v Železně Rudě. Tam došlo 27. dubna 1935 téměř v pravé poledne přímo na československo-německé hranici na železnorudském nádraží k násilnému zavlčení říšskoněmeckého sociálního demokrata Josefa Lampersbergera do Bavorska. Lampersberger uprchl z Německa v září 1933 do Československa, pobýval nejprve v Chebu a posléze v Karlových Varech. Podílel se na rozšiřování protinacistických letáků do Německa a v době svého únosu čekal v Železně Rudě na svoji německou spojku. Únos uskutečnili dva agenti německého gestapa za aktivní pomoci říšskoněmeckého četníka Alberta Wiesbecka z bavorské pohraniční kontrolní stanice v Bavorské Železně Rudě. K únosu došlo doslova před očima československých pohraničnicků, kteří však z obavy před násilím nezasáhli.^{145]}

Ještě mnohem tragičtější skončil krátký československý pobyt německého filozofa a antifašisty Theodora Lessinga, který byl na konci srpna 1933 zavražděn v Mariánských Lázních.^{146]} Jeho vrahy byli tzv. českoslovenští Němci, kterým napomáhali mnozí další místní občané. Jedním z nich byl kupř. mariánskolázeňský knihkupec a předák DNSAP v Úšovicích Maxmilian Höhne, který Lessinga sledoval a podrobně informoval o jeho zvycích a každodenních aktivitách. Dne 14. července 1933 před půlnocí byl třeba spatřen na lesní pěšince za domem Miramonte, kde tehdy Lessing bydlel.^{147]}

Vražda Lessinga byla sice mediálně a politicky nejvýznamnějším aktem násilí proti říšskoněmeckým emigrantům na západě Čech, ovšem případů pronásledování odpůrců Hitlera v Československu bylo mnohem více. Příkladem budiž třeba říšskoněmecký emigrant, německý sociální demokrat Paul Otto Meinel z Dorfstadtu ve Vogtlandu. Ten byl po nástupu Hitlera k moci

144] SOA v Plzni, KS Plzeň, karton 153, Tk 1185/33, hlášení četnické stanice v Lubech SZ v Chebu ze 7. 5. 1933.

145] SOKA Klatovy, OÚ Klatovy, karton 18 (prezidiální spisy), sign. 851/1935; SOA v Plzni, KS Klatovy, karton 182, Tk 408/35, hlášení pohraniční kontrolní stanice v Železně Rudě II OS v Nýrsku z 8. 5. 1935.

146] Blíže k tomuto případu a jeho dopadech viz Karel ŘEHÁČEK, *Ada Lessingová a Československo. Dovětek k případu prof. Theodora Lessinga*, Sborník Muzea Karlovarského kraje 22, 2014, s. 273–288.

147] SOA v Plzni, KS Cheb, karton 170, Tk 1408/34, hlášení PK v Mariánských Lázních OS v Mariánských Lázních z 3. 9. 1933.

zatčen a vězněn v koncentračním táboře v Sachsenbergu, odkud byl 9. listopadu 1933 propuštěn a dán pod policejní dohled. Po návratu do Dorfstadtu mu však bylo sděleno, že byl propuštěn omylem a že se musí vrátit zpět do tábora. Meinel se proto rozhodl uprchnout z Německa, 13. listopadu 1933 překročil hranice u Tisové na Kraslicku a přihlásil se u okresní organizace německé sociální demokracie v Karlových Varech. Ta ho poslala do Radošova, kde bydlel od poloviny listopadu 1933 u hostinského Franze Krause.^{148]}

Po říšskoněmeckých uprchlících pátrali na území Československa i speciálně vysílání příslušníci SS z Německa. Jedním z nich byl i SS-Scharführer Werner Löffler, dozorce koncentračního tábora v Dachau. Ten se v srpnu 1935 v Nejdku dotazoval na jednoho říšskoněmeckého sociálního demokrata, který po svém útěku z Německa žil v Československu pod krycím jménem Lux. Po zatčení byl ve vazbě Krajského soudu v Chebu poznán dvěma říšskoněmeckými státními příslušníky, kteří potvrdili jeho totožnost i příslušnost k formacím SS. O vydání Löfflera do Německa následně požádala kriminální policie ze Zwickau, která jej obvinila ze zpronevěry, což obvykle gestapo v takových případech dělalo, aby byla zakryta jejich skutečná činnost.^{149]}

Dalším případem z přelomu let 1935 a 1936 byl mechanik Anton Grabmann ze saského Chemnitz, který přenocoval u komunisty Antona Eberleho v Jáchymově a vydával se za příslušníka říšskoněmecké sociální demokracie. Tou dobou pobýval u Eberleho také říšskoněmecký emigrant Werner Jansen, který v Grabmannově zápisníku zahlédl jména německých komunistů, na jejichž dopadení byla v Německu vypsána odměna. Dne 5. února 1936 byl Eberle pod záminkou obchodu vylákán do kavárny Simon v saském Oberwiesenthalu, tam byl spoután a obviněn ze špionáže. Byl dopraven do Chemnitz, kde byl držen ve vyšetřovací vazbě až do konce srpna 1936, kdy byl vyhoštěn z Německa. Bylo podezření, že Grabmannův pobyt se zatčením Eberleho souvisel.^{150]}

Vnitropolitický vývoj v Německu sledovaly československé úřady bedlivě i v souvislosti s dalšími významnými kauzami. V lednu 1935 se kupř. jednalo o reakce tzv. československých Němců v souvislosti se sárským plebiscitem. V okrese Jáchymov však kupř. místní obyvatelstvo německé národnosti nejevilo žádný zvláštní zájem o tuto událost a chovalo se klidně.^{151]} Podle hlášení četnické stanice v Českém Wiesenthalu nebylo 13. ledna 1935 pozorováno vůbec nic nezvyklého, situace v saském Oberwiesenthalu byla také poměrně klidná, před plebiscitem se tam pouze konaly bohoslužby za klid na sárském

148] SOKA Karlovy Vary, OÚ Karlovy Vary, karton 151, hlášení četnické stanice v Kysibyl-Kyselce OÚ v Karlových Varech z 21. 11. 1933.

149] SOA v Plzni, SZ Cheb, karton 83, St 3327/35, zpráva SZ v Chebu VSZ v Praze z 19. 10. 1935.

150] SOA v Plzni, KS Cheb, karton 178, Tk 534/37, hlášení Státní policejní expozitury v Jáchymově OS v Jáchymově z 27. 3. 1937.

151] SOKA Karlovy Vary, OÚ Jáchymov, prezidiální spisy 1935, karton 19, hlášení OČV v Jáchymově OÚ v Jáchymově z 14. 1. 1935.

území, po plebiscitu byly na veřejných a částečně i soukromých budovách vyvěšeny vlajky a konala se oslava, po níž bylo třikrát vystřeleno z moždíře.^{152]}

Co se týče vlastního přeshraničního styku, bylo po nástupu Hitlera říšskoněmecké obyvatelstvo soustavně vyzýváno, aby v Československu nic nenakupovalo a neutrácelo zde své peníze. Podle zprávy v deníku *Waldmünchener Grenzboten* byli ti, kdo příkazu neuposlechli, veřejně vyvěšováni na černou tabuli.^{153]} Z Bavorska do Československa byly přechody přes hranice monitorovány úřady a zvláštními oddíly SS, které kontrolovaly přecházející, zda do Československa nevnášíjí příliš mnoho peněz a zda je zde neutrácejí.^{154]} Naopak tzv. českoslovenští Němci chodili do sousedního Německa žebrať: Edwin Dörfler ze Schwaderbachu si za tímto účelem dokonce v roce 1935 nechal natisknout nepravdivé prosebné lístky s názvem „*Deutsche, gebt Deutschen!*“, kterými chtěl zvýšit soucit saských Němců vůči těm tzv. československým.^{155]}

Významným bojkotem trpělo po nástupu Hitlera k moci také západočeské lázeňství, kdy nová německá vláda z ideových i konkurenčních důvodů kladla říšskoněmeckým státním příslušníkům mnoho překážek, které je měly odradit od návštěvy Československa. Jednalo se např. o nařízení bavorské vlády z 30. května 1933, podle něhož směli státní úředníci trávit dovolenou v zahraničí jen se souhlasem svých nadřízených.^{156]} Podle sdělení československého konzulátu v Kolíně nad Rýnem rovněž německé úřady odmítaly udělovat víza do zahraničních lázní Židům, ale nikdo z postižených neměl zájem o intervenci z obav z následků takového zákroku. Konzulát doporučil československým lázním, aby v německých sdělovacích prostředcích upozorňovaly na československo-německou dohodu, podle níž měly německé úřady „*blahovoleně postupovati při udělování vis německým příslušníkům k návštěvě československých lázní*“.^{157]} Československý vyslanec v Berlíně Vojtěch Mastný k tomu sdělil, že opatření československého vyslanectví byla pouze velmi omezená a musela být činěna tak, aby v nich německé úřady neshledaly zasahování do vnitřních poměrů Německa.^{158]}

152] Tamtéž, hlášení četnické stanice v Českém Wiesenthalu OÚ v Jáchymově z 18. 1. 1935.

153] SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, OÚ Domažlice, prezidiální spisy, karton 5, Pres 530/34, letáky „Appell an die Waldmünchener Bevölkerung“.

154] NA Praha, PZÚ, karton 575, sign. 207-575-3, hlášení OČV v Prachaticích ZČV v Praze z 5. 2. 1934.

155] SOA v Plzni, KS Cheb, karton 173, Tk 1019/35, hlášení četnické stanice ve Stříbrné (Silberbachu) OS v Kraslicích z 10. 5. 1935.

156] NA Praha, Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy (dále MVZTV), Praha, karton 747, sign. VI/7/67, dopis MZV v Praze MVZTV v Praze z 22. 6. 1933.

157] Tamtéž, dopis Konzulátu Československé republiky v Kolíně nad Rýnem MZV v Praze z 10. 6. 1933.

158] Tamtéž, dopis Vyslanectví republiky Československé v Berlíně MZV v Praze z 13. 6. 1933.

V. Závěr

Secesionistické tendence obyvatel německé národnosti meziválečného Československa byly mocně podporovány ze dvou základních zdrojů. Jedním byl zcela přirozený požadavek německého národa na sebeurčení, druhým pak podpora iredentistických snah ze zahraničí. Sebeurčovací právo však bylo Němcům žijícím v českých zemích dohodovými mocnostmi upřeno, a tak byla německá iredenta v Československu o to více živena z ciziny. Nakolik se jednalo o upřímnou podporu a nakolik o mocensko-politický kalkul, je otázka jiná a její zodpovězení by vydalo na samostatnou práci.

Německý nacionalismus byl v Československu politicky prosazován v prvním období (1918–1933) zejména DNP a DNSAP, ve druhé periodě (1933–1938) SdP. Byť se v politice uvedených stran během celého meziválečného období kvalitativně vyvíjel, jeho základ zůstával stále stejný: v projevech a snad i v myšlení představitelů německé menšiny v Československu se jednalo o požadavek na respekt svobodné vůle národa a jeho příslušníků.

Podobně na tom byla v celém sledovaném období i podpora sudetoněmeckého separatismu ze zahraničí, zejména z Německa. Byla zdůvodněna ideově totožně a prosazována stejnými prostředky, rozdíl byl pouze v intenzitě jejich prosazování, což záviselo na aktuálním politickém postavení říšskoněmeckých „spoluhračů“ německých politiků v Československu. Z tohoto pohledu bylo jednoznačně „nejplodnějším“ období po roce 1933, kdy nejvýznamnější partner československé DNSAP (později SdP), Hitlerova NSDAP, získal neomezenou moc a obrovský vliv nejen v Německu, ale také za jeho hranicemi.

Československé západní pohraničí bylo navíc díky přímému sousedství s Bavorskem a Saskem ovlivňováno z Německa ještě víc než ostatní podobné regiony Československa, mj. i kvůli silnému vlivu bavorské větve NSDAP. A po celé sledované období měl vnitropolitický, hospodářský a sociální vývoj v těchto významných německých zemích na západočeské pohraničí klíčový vliv.

Vzhledem k výše uvedenému tak patrně, na pozadí vývoje v celé Evropě, ani nemohlo existovat mnoho zásadně odlišných scénářů vývoje česko-německých vztahů v meziválečném Československu. Už skutečnost, že bezprostředně po svém vzniku nešlo cestou rozvratu svých sousedů, byla obrovským úspěchem. V letech 1938–1939 již tolik štěstí nemělo. Rozdíly mezi těmito dvěma etapami však byly značné: v roce 1918 se sice samostatné Československo zrodilo v bolestech a do poválečné bídy, mělo však podporu vítězných mocností, které byly natolik silné a odhodlané, že německá opozice (vnitřní i zahraniční) vůči Československu nakonec musela kapitulovat. V letech 1938–1939 byly poměry zásadně odlišné, Československo zůstalo s německým problémem (vnitřním i zahraničním) v podstatě osamoceno a čelilo tak silnému protivníkovi, kterému musel poččetně slabší a především vnitřně nejednotný stát nevyhnutelně podlehnout.